Christum non solum persecuti sunt Scribæ, & Pharisæi, sed principes sacerdotum, ut Anna, & Caiphas, & principes sæculares, ut Herodes, & Pilatus. Nec illi qui Christum persecuti sunt, erant simul omnes Scribæ, & Pharisæi, sed quidam Pharisæi tantum. Unde ex hoc non potest haberi quod intendunt: quia hæc ratio non magis tangit religiosos litteratos quam illiteratos, nec eos magis quam prælatos, & principes, & doctores sæculares.

Ex his autem omnibus prædictis sic colligendo concludunt. Patet ergo quod nuntii Antichristi erunt christiani apparentes boni, studiis litterarum dediti, in consiliis dandis famosi, religiosi, ad consilia obligati: in qua conclusione quid intendant, ostendunt. Eos enim quos infamare nituntur, ita notificant, ac si eos exprimerent nominatim. Nihil enim differt dicere Socratem, & Sophronisci filium, si solus sit Sophronisci filius Socrates. In quo eorum excusatio tollitur, & simul ostenditur quod ad personas descendunt.

Sed in hoc eorum processu multipliciter errare convincuntur. Primo ex hoc quod nuntios Antichristi diffiniunt tamquam unum genus hominum, cum ex diversis statibus hominum ministros Antichristi futuros Glossa ostendat super illud Psalm. LXXXII. *Deus, quis similis erit tibi?* Secundo, quia etsi diversæ auctoritates de singulis quæ colligunt, loquuntur, non tamen potest haberi quod omnes conditiones prædictæ congregentur; sed forte multi erunt seductores nuntii Antichristi, quorum alii erunt religiosi, alii litterati, alii famosi in consiliis, & sic de aliis: & forte non erunt aliqui de numero eorum in quibus omnia prædicta conveniunt. Tertio, quia etsi inter istos invenirentur, non tamen inter eos solos, ut probatum est. Unde hæc probatio non magis procedit contra eos quam contra alios. Quarto, quia etsi aliqui talium sint futuri nuntii Antichristi, non tamen omnes tales, sed aliqui forte pauci, sicut & de singulis statibus forte aliquos ad se colligit Antichristus. Quinto, quia istæ conditiones sunt bonæ, scilicet esse Christianum, litteratum, famosum in consiliis, religiosum. Unde ex his conditionibus non potest judicari de aliquo, quod sit nuntius Antichristi, sed magis ex aliquibus malis, secundum doctrinam Domini, Matth. VII. & XII. unaquæque arbor ex fructu suo noscitur, scilicet bona ex bonis, mala ex malis.

CAPUT XXVI.

Quomodo religiosorum manifesta bona, ut orationes, jejunia, & hujusmodi, pervertere nituntur, & suspecta ostendere.

NUnc ultimo videamus, quomodo bona religiosorum, quæ negare non possunt, nec mala esse asserere, utpote orationes, jejunia, miracula, & hujusmodi, pervertere nituntur, & suspecta ostendere, occasione accepta ex hoc quod in aliquibus Scripturæ locis aliqui perniciosi homines hujusmodi operibus suam malitiam palliare dicuntur. Dicitur enim Matth. VII. 15. de falsis prophetis, quod *veniunt in vestimentis ovium*: ubi dicit Glossa, quod „in conspectu hominum similes sunt ministris justitiæ, „dum jejunant, orant, eleemosynas dant; sed non „sunt eorum fructus, quia pro vitio eis reputantur:" & infra super illud, *Multi dicent mihi &c.* dicit Glossa: „Maxime cavendum est ab his qui propter nomen Christi miracula habent: quæ cum propter infidelitatem Dominus fecerit, monuit tamen ne à talibus „decipiantur, putantes ibi esse visibilem sapientiam „ubi est visibile miraculum." Ex quibus ostendere volunt, quod nec ex virtutum operibus, nec ex miraculorum signis sint aliqui acceptandi.

Sed hæc eorum sententia quam manifeste sit divinæ auctoritati contraria, facillimum est videre, cum Dominus dicit Matth. V. 16. *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum &c.* Matth. etiam XII. dicitur, quod arbor ex fructu cognoscitur, bona ex bono, mala ex malo; dicitur etiam I. Pet. II. 12. *Conversationem vestram inter gentes habentes bonam, ut in eo quod detrectant de vobis tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes*, Glossa, „vestram dignitatem," *glorificent Deum in tempore visitationis.* Ex quibus patet quod ex bonis operibus in aliquo visis est acceptandus. Similiter & miracula per aliquem facta eum commendabilem reddunt, & doctrinam ipsius: unde Dominus dicit Joan. V. 36. *Opera quæ dedit mihi Pater ut perficiam... ea testimonium perhibent de me*: & Marc. ult. 20. dicitur, quod Apostoli *prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Signa vero testimonium perhibent & homini, & doctrinæ. Hoc autem non pro tanto dicimus, quin ab aliquibus malis aliqua virtutum indicia, & miraculorum signa ostendantur; sed quia nobis tantum de manifestis judicare conceditur. Unde si in aliquo bona appareant, manifeste ex eis judicandus est bonus, nisi alia manifesta mala ostendantur, ex quibus apparere possint illa bona indicia quæ in eis apparent, non esse eorum fructus. Unde Matth. VII. super illud: *A fructibus eorum cognoscetis eos*, dicit Glossa: „Non à „veste, sed ab operibus: quod de manifestis accipit." Et Rom. XIV. super illud: *Is qui manducat &c.* dicit Glossa: „Manifesta sunt quæ non possunt bono „animo fieri, ut sunt blasphemiæ, furta, & hujus„modi: de quibus nobis permittitur judicare; de „quibus etiam dicitur: *A fructibus eorum cognoscetis „eos.* Sed ea quæ dubia sunt quo animo fiant, in me„liorem partem interpretemur." Auctoritates ergo quas inducunt, sic intelligendæ sunt, ut quantumcumque in aliquo bona signa appareant, illis decipi non debemus, ut ex illis signis vel ad malum, vel ad errorem aliquem pertrahamur. Sed si aliquis qui non invenitur ad errorem pertrahere, vel ad malum suggerere, credatur esse bonus per opera bona quæ ostendit, quamvis forte sit malus; non est in hoc periculosa deceptio, cum non sit hominum de occultis cordis judicare. Unde II. Corinth. XI. super illud: *Ipse satanas transfigurat se in Angelum lucis*, dicit Glossa: „Cum se bonum fingens, ea vel facit, „vel dicit quæ bonis Angelis congruunt, etiam „si credatur bonus, non periculosus error, aut „morbidus. Cum vero per hæc aliena ad sua incipit „ducere, ne quis post eum eat, magna vigilantia opus „est."

Addunt etiam hic suæ nequitiæ, ut opera bona quæ in religiosis respiciunt, hypocrisim nominent: quam gravissimum asserunt esse peccatum, etiam in hoc Pharisæis similes, qui Domino ejicienti dæmonium, dixerunt: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia*, ut habetur Matth. XII. & Lucæ XI. 15. Quibus similes sunt qui bona opera quæ in aliis vident, statim ad hypocrisim referunt: unde Dominus ad eos confutandos dicit, Matth. XII. 33. *Si quidem ex fructibus arbor cognoscitur.*

In hoc etiam quam sit periculosa eorum assertio, facile patet: quia sic homines à perfectionis operibus retraherentur, si istud judicium procederet; & in cor-

cordibus hominum confirmaretur quod propter opera perfectionis exterius apparentia aliquis esset hypocrita judicandus; vel si etiam postquam perfectionis statum assumpserit, ex quocumque peccato commisso hypocrita diceretur, hypocrisi existente tam gravi peccato, ut dicunt. Sed hoc removet Gregorius XXXI. Lib. Mor. super illud Job XXXIX. *Frustra laboravit nullo timore cogente*: ubi sic dicit: „Scien„dum vero est, quod sunt nonnulli quos charitatis „gremio nutriens mater Ecclesia tolerat, quo usque „ad spiritualis ætatis incrementa perducat: qui non„numquam & sanctitatis habitum tenent, & perfec„tionis meritum exequi non valent:" & infra: „Hos „nequaquam credendum est in hypocritarum nu„merum currere: quia aliud est infirmitate, aliud „malitia peccare." Illi ergo soli sunt hypocritæ dicendi ex sententia B. Gregorii qui ea intentione opera perfectionis assumunt, ut malitiam suam occultius exerceant, & magis nocere possint; non autem illi quos contingit ex infirmitate peccare etiam post habitum perfectionis assumptum.

EPILOGUS,

& totius operis conclusio.

SIC igitur divina auxiliante gratia malignorum detractionibus repressis, evidenter apparet quod nihil damnationis est his qui sunt in Christo Jesu, qui non secundum carnem ambulant, sed crucem Domini bajulantes, operibus spiritualibus insistunt, carnalia desideria contemnentes. Pateret siquidem locus multa replicandi contra prædictos detractores; sed eos divino judicio reservamus, cum eorum nequitia possit esse omnibus manifesta ex his quæ ex corde suo nequissime protulerunt, secundum sententiam Domini dicentis, Matth. XII. 34. *Quomodo potestis bona loqui, cum sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Si quis ergo emundaverit se ab istis*, ut habetur II. Timoth. II. 21. eorum scilicet iniquitati non consentiens, *erit vas in honorem sanctificatum, & utile Domino, ad omne opus bonum paratum.* Qui vero eis consentiunt, cæci cæcos sequentes, simul cum eis in foveam cadent: à qua ut liberemur, hæc dicta sufficiant, Domino adjuvante, cui sit honor, & gratiarum actio in sæcula sæculorum. Amen.

DIVI THOMÆ AQUINATIS,

DE PERFECTIONE VITÆ SPIRITUALIS

OPUSCULUM XVII.*

* Al. XVIII.

Auctoris intentio.

QUoniam quidam perfectionis ignari, de perfectionis statu vana quædam dicere præsumpserunt, propositum nostræ intentionis est de perfectione tractare, quid sit esse perfectum, qualiter perfectio acquiritur, quis sit perfectionis status, & quæ competant assumentibus perfectionis statum.

CAPUT I.

Quod perfectio spiritualis vitæ attenditur simpliciter secundum charitatem.

PRimum igitur considerare oportet, quod perfectum multipliciter dicitur. Est enim aliquid simpliciter perfectum: aliquid vero dicitur perfectum secundum quid. Simpliciter quidem perfectum est quod attingit ad finem ejus quod ei competit secundum propriam rationem; secundum quid autem perfectum dici potest quod attingit ad finem alicujus eorum quæ comitantur propriam rationem; sicut animal simpliciter dicitur esse perfectum, quando ad hunc finem perducitur ut nihil ei desit ex his quæ integritatem vitæ animalis constituunt, puta cum nihil ei desit ex numero, & dispositione membrorum, & debita corporis quantitate, & virtutibus quibus operationes vitæ animalis perficiuntur; secundum quid autem perfectum animal dici potest, si sit perfectum in albedine, aut in odore, aut in aliquo hujusmodi. Sic igitur & in spirituali vita, simpliciter quidem homo perfectus dicitur ratione ejus in quo principaliter spiritualis vita consistit; sed secundum quid perfectus dici potest ratione cujuscumque quod spirituali vitæ adjungitur.

Consistit autem principaliter spiritualis vita in charitate: quam qui non habet, nihil esse spiritualiter reputatur: unde Apostolus I. Cor. XIII. 2. dicit: *Si habuero prophetiam, & noverim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Beatus etiam Joannes Apostolus totam vitam spiritualem in dilectione consistere asserit dicens I. Joan. III. 14. *Nos scimus quia translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte.* Simpliciter ergo in spirituali vita perfectus est qui est in charitate perfectus; secundum quid autem perfectus dici potest, secundum quodcumque quod spirituali vitæ adjungitur: quod evidenter ex verbis sacræ Scripturæ osten-

tendi potest. Apostolus enim ad Coloss. III. perfectionem principaliter charitati attribuit : enumeratis enim multis virtutibus , scilicet misericordia , benignitate , & humilitate &c. iterum subdit : *Super omnia autem hæc charitatem habete , quæ est vinculum perfectionis.* Sed & secundum intellectus cognitionem aliqui dicuntur esse perfecti. Dicit enim Apostolus I. ad Cor. XIV. 20. *Malitia parvuli estote , sensibus autem perfecti* : & alibi in eadem epistola cap. I. 10. *Sitis autem perfecti in eodem sensu , & in eadem* (1) *scientia* : cum tamen , sicut dictum est , quantumcumque aliquis habeat perfectam scientiam, sine charitate nihil esse judicetur. Sic etiam & perfectus aliquis dici potest secundum patientiam , quæ opus perfectum habet , ut dicit Jacobus , & secundum quascumque alias virtutes. Nec debet hoc mirum videri, quia etiam in malis aliquis dicitur esse perfectus , sicut dicitur aliquis perfectus fur , aut latro : & hoc etiam modo loquendi interdum Scriptura utitur : dicitur enim Isai. XXXII. 6. *Cor stulti faciet iniquitatem , ut perficiat simulationem.*

CAPUT II.

Quod perfectio attenditur tam secundum dilectionem Dei , quam proximi.

PErfectione autem circa charitatem principaliter considerata , plane accipi potest in quo perfectio spiritualis vitæ consistat. Sunt enim duo præcepta charitatis : quorum unum pertinet ad dilectionem Dei , aliud autem ad dilectionem proximi. Quæ quidem duo præcepta ordinem quemdam ad invicem habent secundum ordinem charitatis. Nam id quod principaliter charitate diligendum est , est summum bonum , quod nos beatos efficit , scilicet Deus. Secundario vero diligendus ex charitate est proximus, qui nobis quodam socialis vitæ jure conjungitur in beatitudinis perceptione , vel participatione. Unde hoc est quod in proximo ex charitate debemus diligere , ut simul ad beatitudinem perveniamus. Hunc autem ordinem præceptorum charitatis Dominus in Evangelio Matth. XXII. 37. ostendit dicens : „ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo , & „ in tota anima tua , & in tota mente tua. Hoc est „ maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic : Diliges proximum tuum sicut „ te ipsum. " Primo igitur & principaliter consistit spiritualis vitæ perfectio in dilectione Dei : unde Dominus ad Abraham loquens dicit Genes. XVII. 1. *Ego Dominus omnipotens : ambula coram me , & esto perfectus.* Ambulatur autem coram Deo non passibus corporis , sed affectibus mentis. Secundario vero consistit spiritualis vitæ perfectio in proximi dilectione : unde Dominus cum dixisset Matth. V. 44. *Diligite inimicos vestros* , & plura subjunxisset quæ ad dilectionem proximi pertinent , concludit in fine: *Estote ergo vos perfecti , sicut & Pater vester cœlestis perfectus est.*

CAPUT III.

De perfectione divinæ dilectionis , quæ soli Deo convenit.

IN utraque autem dilectione multiplex perfectionis gradus reperitur. Et quantum ad dilectionem Dei pertinet , primus & summus perfectionis gradus divinæ dilectionis convenit soli Deo. Qui quidem modus consideratur ex parte dilecti , & ex parte diligentis. Dico autem ex parte dilecti , ut scilicet aliquid tantum diligatur , quantum diligibile est. Ex parte vero diligentis , ut aliquid diligatur secundum totam facultatem diligentis. Cum autem unumquodque sit diligibile , secundum quod est bonum ; bonitas Dei cum sit infinita , infinite diligibilis est. Infinite autem diligere nulla creatura potest , quia nullius virtutis finitæ potest esse actus infinitus. Solus ergo Deus, cujus est tanta virtus in diligendo , quanta est bonitas ejus , se ipsum perfecte diligere potest secundum primum perfectionis modum.

CAPUT IV.

De perfectione divinæ dilectionis , quæ convenit comprehensoribus.

CReaturæ igitur rationali hic solus modus perfecte Deum diligendi possibilis est qui sumitur ex parte diligentis , ut scilicet secundum suam totam (2) virtutem creatura rationalis diligat Deum : unde & in ipso divinæ dilectionis præcepto manifeste hoc exprimitur : dicitur enim Deut. VI. 5. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo , & ex tota anima tua , & ex tota fortitudine tua* ; sed Luc. X. 27. additur , *& ex omni mente tua* : ut cor referatur ad intentionem , mens autem ad cognitionem , anima vero ad affectum , fortitudo ad executionem : hæc enim omnia in Dei dilectione sunt expendenda.

Considerandum est autem , quod hæc dupliciter impleri contingit. Cum enim totum , & perfectum sit cui nihil deest ; ex toto corde , & anima , & fortitudine , & mente Deus diligetur , si nihil in his omnibus nobis desit quin totum actualiter convertatur in Deum. Sed hic perfectæ dilectionis modus non est viatorum , sed comprehensorum. Unde Apostolus ad Philip. III. 12. dicit : *Non quod jam acceperim , aut jam perfectus sim ; sequor autem si quo modo comprehendam* ; quasi tunc perfectionem expectans cum ad comprehensionem pervenerit , beatitudinis palmam accipiens. Comprehensionem autem accipit non secundum quod importat inclusionem , aut terminationem comprehensi , sic enim Deus incomprehensibilis est omni creaturæ; sed secundum quod comprehensio importat consecutionem ejus quod insequendo aliquis quæsivit. In illa autem cœlesti beatitudine semper actualiter intellectus , & voluntas creaturæ rationalis in Deum fertur , cum in divina fruitione illa beatitudo consistat. Beatitudo autem non est in habitu , sed in actu. Et quia Deo creatura rationalis inhærebit tamquam ultimo fini , qui est veritas summa ; in finem autem ultimum omnia per intentionem referuntur , & secundum ultimum finem omnia exequenda disponuntur ; consequens est quod in illa beatitudinis perfectione creatura rationalis diligit Deum ex toto corde , dum tota ejus intentio feretur in Deum ex omnibus quæ cogitat , amat , aut agit ; ex tota mente , dum semper actualiter mens ejus feretur in Deum , ipsum semper videns, & omnia in ipso , & secundum ejus veritatem de omnibus judicans ; ex tota anima , dum tota ejus affectio ad Deum diligendum feretur continue , & propter ipsum omnia diligentur ; ex tota fortitudine , vel ex omnibus viribus , dum omnium exteriorum actuum ratio erit Dei dilectio. Hic est ergo secundus perfectæ

(1) *Vulgata* sententia. (2) *Al.* veritatem.

tæ dilectionis divinæ modus , qui est beatorum.

CAPUT V.

De perfectione divinæ dilectionis , quæ in statu hujus viæ est de necessitate salutis.

ALio vero modo ex toto corde , mente , anima, & fortitudine Deum diligimus , si nihil nobis desit ad divinam dilectionem , quod actu , vel habitu in Deum non referamus : & hujus divinæ dilectionis perfectio datur homini in præcepto. Primo quidem ut homo omnia in Deum referat sicut in finem , sicut Apostolus dicit I. Cor. X. 31. *Sive manducatis , sive bibitis , vel aliquid aliud facitis ; omnia in gloriam Dei facite* : quod quidem impletur cum aliquis vitam suam ad Dei servitium ordinat , & per consequens omnia quæ per se ipsum agit , virtualiter ordinantur in Deum , nisi sint talia quæ à Deo abducant, sicut sunt peccata : & sic Deum diligit homo ex toto corde. Secundo , ut intellectum suum homo Deo subjiciat , ea credens quæ divinitus traduntur , secundum illud Apostoli II. Cor. X. 5. *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi* : & sic Deus diligitur ex tota mente. Tertio,ut quæcumque homo amat , in Deo amet , & universaliter omnem suam affectionem ad Dei dilectionem referat: unde dicebat Apostolus II. Cor. V. 13. *Sive enim mente excedimus , Deo ; sive sobrii sumus , vobis. Charitas enim Christi urget nos* : & sic Deus ex tota anima diligitur. Quarto, ut omnia exteriora nostra , verba , & opera ex divina charitate firmentur , secundum illud Apostoli I. ad Cor. ult. 14. *Omnia enim vestra in charitate fiant* ; & sic Deus ex tota fortitudine diligitur. Hic est ergo tertius perfectæ dilectionis divinæ modus , ad quem omnes ex necessitate præcepti obligantur. Secundus vero modus nulli est possibilis in hac vita , nisi simul fuerit viator , & comprehensor , sicut Dominus noster Jesus Christus.

CAPUT VI.

De perfectione divinæ dilectionis quæ cadit sub consilio.

ET cum Apostolus dixisset: *Non quod jam comprehenderim , aut perfectus sim*, subdit tertio : *Sequor autem , si quo modo comprehendam* : & postmodum subdit quarto : *Quicumque ergo perfecti sumus, hoc sentiamus.* Ex quibus verbis manifeste accipitur quod etsi comprehensorum perfectio non sit nobis possibilis in hac vita , æmulari tamen debemus ut in similitudinem perfectionis illius , quantum possibile est , nos trahamus : & in hoc perfectio hujus vitæ consistit , ad quam per consilia invitamur. Manifestum namque est quod humanum cor tanto intensius in aliquid unum fertur , quanto magis à multis revocatur. Sic igitur tanto perfectius animus hominis ad Deum diligendum fertur , quanto magis ab affectu temporalium revocatur. Unde Augustinus in Lib. LXXXIII. quæstionum dicit, quod venenum charitatis est spes adipiscendarum , aut retinendarum temporalium rerum ; augmentum vero ejus est cupiditatis diminutio ; perfectio vero nulla cupiditas. Omnia igitur consilia , quibus ad perfectionem invitamur, ad hoc pertinentur animus hominis ab affectu rerum temporalium avertatur ; ut sic liberius mens tendat in Deum , contemplando , amando , & ejus voluntatem implendo.

CAPUT VII.

De secunda via perfectionis , quæ est per dimissionem temporalium,

INter temporalia vero bona primo relinquenda occurrunt bona extrinseca , quæ divitiæ nuncupantur : & hoc Dominus consulit Matth. XIX. 21. dicens : *Si vis perfectus esse , vade , & vende omnia quæ habes , & da pauperibus ; & habebis thesaurum in cœlo : & veni , sequere me* : cujus consilii utilitas consequenter ostenditur. Primo quidem per evidentiam facti. Nam cum adolescens , qui de via perfectionis quæsierat , hoc audisset , abiit tristis. Causa autem tristitiæ , ut Hieronymus dicit super Matth. redditur. „ *Erat enim habens multas possessiones* , idest spi„ nas , & tribulos , quæ sementem dominicam suffo„ caverunt. " Et Chrysostomus idem exponendo dicit , quod „ non similiter detinentur qui pauca habent , & qui multis abundant : quoniam adjectio „ divitiarum majorem accendit flammam , & violen„ tior fit cupido. " Augustinus etiam dicit in epist. ad Paulinum , & Therasiam , quod „ cum superflue „ terrena diliguntur , arctius adepta quam concupi„ ta constringunt : nam unde juvenis iste tristis dis„ cessit , nisi quia magnas habebat divitias ? Aliud „ est enim jam nolle incorporare quæ desunt , aliud „ jam incorporata divellere. Illa enim velut extranea „ repudiantur , ista velut membra præciduntur. " Secundo vero utilitas prædicti consilii manifestatur per Domini verba quæ subdidit : *Quia dives difficile intrabit in regnum cœlorum.* Et ratio est , ut Hieronymus dicit , „ quia divitiæ habitæ difficile contem„ nuntur. Non dixit : Impossibile est divitem intra„ trare in regnum cœlorum , sed *difficile* : ubi *difficile* „ *le* ponitur , non impossibilitas præenditur , sed „ raritas demonstratur. " Et , sicut Chrysostomus dicit super Matth. procedit ulterius Dominus ad ostendendum quod est impossibile, dicens : *Facilius est camelum per foramen acus transire quam divitem intrare in regnum cœlorum.* Ex quibus verbis , ut dicit Augustinus in Lib. de quæst. Evang. discipuli advertterunt, omnes qui divitias cupiunt , in divitum haberi numero : alioquin cum pauci sint divites in comparatione multitudinis pauperum , non quæsivissent discipuli : *Quis ergo poterit salvus esse ?* Ex quibus duabus Domini sententiis aperte ostenditur quod divitias possidentes difficile intrant in regnum cœlorum : quia , sicut ipse Dominus alibi Matth. XIII. 22. dicit : *Solicitudo sæculi istius , & fallacia divitiarum suffocant verbum Dei , & sine fructu efficitur.* Eos vero qui divitias inordinate amant , impossibile est intrare in regnum cœlorum , multo magis quam ad litteram camelum per foramen acus transire : hoc enim est impossibile , quia repugnat naturæ : illud vero , quia repugnat divinæ justitiæ , quæ est virtuosior omni natura creata. Et his ergo manifeste apparet ratio divini consilii : consilium enim datur de eo quod utilius est , secundum illud Apostoli II. ad Cor. VIII. 10. *Consilium in hoc do : hoc enim vobis utile est.* Utilius autem est ad vitam æternam consequendam divitias abjicere quam eas possidere : quia possidentes divitias difficile intrant in regnum cœlorum , eo quod difficile sit affectum divitiis possessis non alligari , quod jam facit impossibilitatem intrandi in regnum cœlorum. Salubriter ergo Dominus consuluit tamquam utilius , ut divitiæ relinquerentur.

Sed potest aliquis contra præmissa objicere, quia Matthæus, Bartholomæus, & Zachæus divitias habuerunt, & tamen in regnum cœlorum intraverunt. Sed hoc Hieronymus solvens dicit: *Considerandum est autem, quod eo tempore quo intraverunt, divites esse desierunt.*

Sed cum Abraham numquam dives esse desierit, quin potius in divitiis fuerit mortuus, & eas in morte reliquerit filiis, ut in Gen, legitur; videtur secundum prædicta non fuisse perfectus; cum tamen ad eum Dominus dixerit, Gen. XVII. 1. *Esto perfectus.* Quæ quidem quæstio solvi non posset, si perfectio vitæ christianæ in ipsa dimissione divitiarum consisteret. Sequeretur enim quod qui divitias possideret, non posset esse perfectus. Sed si verba Domini diligenter considerantur, non in ipsa divitiarum dimissione perfectionem posuit; sed hoc ostendit esse quasi quamdam perfectionis viam, ut ipse modus loquendi ostendit, cum dicitur: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me*: quasi in sequela Christi consistat perfectio, dimissio vero divitiarum sit perfectionis via: unde Hieronymus dicit super Matth. „Quia non „ sufficit tantum relinquere, subjungit Petrus quod „ perfectum est: *Et secuti sumus te.*" Origenes etiam in eodem loco dicit, quod hoc quod dicit: *Si vis perfectus esse &c.* non sic intelligitur, ut ipso tempore quo tradiderit bona sua pauperibus, fiat omnino perfectus; sed ex illo die incipiet speculatio Dei adducere eum ad omnes virtutes. Potest ergo contingere quod aliquis divitias possidens perfectus fuit, non quidem habens animum divitiis irretitum, sed totaliter Deo conjunctum: & hoc figurant verba Domini dicentis ad eum: *Ambula coram me, & esto perfectus*: quasi in hoc ejus perfectionem ostendens esse quod coram Deo ambulaverit, cum perfecte amando usque ad contemptum sui, & suorum omnium: quod maxime ex immolatione filii demonstravit: unde ei dictum est: *Quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio tuo propter me, benedicam tibi*: Genes. XXII. 16.

Si quis vero ex hoc arguere velit inutile esse consilium Domini de divitiis dimittendis, quia Abraham divitias possidens fuit perfectus; ad hoc patet jam responsio ex prædictis. Non enim Dominus ed ratione hoc dedit consilium quasi divites perfecti esse non possint, aut intrare in regnum cœlorum, sed quia non de facili possunt. Magna ergo fuit virtus Abrahæ, quia etiam divitias possidens, à divitiis liberum animum habuit; sicut & magna virtus fuit Samson, qui absque armis cum sola mandibula asinæ multos hostes prostravit: nec tamen consilium inutiliter datur militi, ut ad bellum accedens assumat arma ad hostes vincendos: nec ergo inutiliter datur consilium perfectionem desiderantibus ut dimittant divitias, quia in divitiis Abraham potuit esse perfectus. Facta enim mirabilia non sunt ad consequentiam trahenda: quia infirmi ea magis mirari, & laudare possunt quam imitari: unde & in Ecclesiastico dicitur XXXI. 8. *Beatus dives qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia, & thesauris.* Magnæ virtutis dives esse ostenditur, & perfecta charitate fixus in Deo, qui ex affectu divitiarum maculam peccati non contrahit, qui post aurum concupiscendo non vadit, nec de divitiis confidendo per superbiam super alios se extollit: unde Apostolus I. ad Tim. ult. 17. *Divitibus hujus sæculi præcipe non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum.* Sed quanto divitiis taliter instituti major est beatitudo, & virtus, tanto talium divitum minor est numerus: unde subditur: *Quis est hic, & laudavimus eum? Fecit enim mirabilia in vita sua.* Vere enim mirabilia facit qui divitiis affluentibus cor non apponit: & si quis talis est, absque dubio probatur perfectus: unde sequitur: *Quis probatus est in illo*, idest in hoc quod absque macula divitias habeat, *& perfectus inventus est?* quasi dicat, rarus: & *hoc erit illi* (1) *in gloriam æternam*: quod consonat verbis Domini dicentis, quod *difficile dives intrabit in regnum cœlorum.*

Hæc est ergo prima via perveniendi ad perfectionem ut aliquis studio sequendi Christum dimissis divitiis paupertatem sectetur.

CAPUT VIII.

De secunda perfectionis via, quæ est per abdicationem corporalium affectionum, & matrimonii.

UT autem secundam perfectionis viam convenientius ostendamus, accipiendum est verbum Augustini, qui dicit in XII. de Trin. *Tanto magis inhæretur Deo, quanto minus diligitur bonum proprium.* Igitur secundum ordinem propriorum bonorum, quæ homo propter Deum contemnit, est attendendus ordo eorum quibus ad perfectam Dei inhæsionem pervenitur.

Prius enim relinquenda occurrunt quæ minus nobis conjuncta existunt: unde in primo loco occurrit ad perfectionem tendentibus exteriora bona relinquere, quæ à nostra natura sunt separata.

Post hæc vero relinquenda occurrunt ea quæ nobis naturæ communione, & affinitatis cujuscumque necessitudine conjunguntur: unde Dominus dicit Luc. XIV. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, non potest esse meus discipulus.* „ Sed per„ cunctari liber (ut Gregorius dicit) quomodo pa„ rentes, & carnales propinquos præcipimur odisse, „ qui jubemur & inimicos diligere? . . . Sed si vim „ præcepti perpendimus, utrumque agere per dis„ cretionem valemus . . . quasi enim per odium dili„ gitur qui carnaliter sapiens dum prava nobis inge„ rit, non auditur. Sic enim exhibere proximis nos„ tris odii discretionem debemus, ut in eis diliga„ mus quod sunt, & habeamus odio quod in Dei no„ bis itinere obsistunt. Quisquis enim jam æterna „ concupiscit, in eam quam aggreditur causam Dei, „ extra patrem, extra matrem, extra uxorem, extra „ filios, extra cognatos, extra semetipsum fieri, de„ bet; ut eo verius cognoscat Deum, quo in ejus „ causa neminem cognoscit. Manifestum namque „ est quod carnales affectus intentionem mentis ob„ verberant, ejusque aciem obscurant." Inter cæteras autem proximorum necessitudines maxime affectu conjugali humanus animus irretitur, intantum quod sicut dicitur Gen. II. 24. ex ore primi parentis, *relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ*: & ideo ad perfectionem tendentibus maxime vinculum conjugale est vitandum, quia per hoc homo maxime sæcularibus implicatur. Et hanc causam Apostolus assignat sui consilii, quod dederat de continentia servanda, dicens I. ad Corinth. VII. 32. *Qui sine uxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo; qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi.* Ut ergo homo liberius Deo vacet, eique perfectius inhæreat, secunda ad perfectionem via est perpetua castitatis observatio. Habet autem & hoc continentiæ bonum aliquam idoneitatem ad perfectionem adipiscendam. Impeditur enim animus hominis ne libere possit Deo vacare, non solum ex amore exteriorum rerum, sed multo magis ex interiorum passionum impulsu. Inter omnes autem interiores passiones maxime rationem absorbet concupiscentia carnis, & venereorum usus: unde Augustinus dicit in I. Lib. Soliloquiorum: *Nihil esse sentio quod magis ex arce virtutis deficiat animum virilem quam blandimenta fœminæ, corporumque ille contactus, sine quo uxor haberi non potest.* Et ideo continentiæ via est maxime necessaria ad perfectionem consequendam: quam quidem viam Apostolus consulit I. ad Corint. VII. 25. *De virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do tamquam misericordiam consecutus . . . ut sim fidelis.* Hujus autem viæ utilitas ostenditur Matth. XIX. 12. ubi cum discipuli Christo dicerent: *Si ista est causa hominis cum uxore, non expedit nubere*: Dominus respondit: *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* In quo arduitatem hujus viæ ostendit, & quia ab ejus consecutione deficit hominum virtus communis, & quia non nisi dono Dei ad eam pervenitur: unde dicitur Sap. VIII. 21. *Scivi, quoniam aliter non possum esse continens, nisi Deus det: & hoc ipsum erat summa sapientia, scire cujus hoc esset donum*: cui consonat quod Apostolus dicit I. Corinth. VII. 7. *Volo* (1) *omnes homines esse sicut me ipsum*, scilicet qui continentiæ servo; *sed unusquisque proprium habet donum ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic*: ubi aperte continentiæ bonum dono Dei adscribitur. Sed ne rursus ad hoc aliquis donum consequendum secundum suas vires conari negligat, Dominus ad hoc hortatur communiter: & primo quidem exemplo, cum dicit: *Sunt eunuchi qui se ipsos castraverunt*, non membrorum abscissione, ut Chrysostomus dicit, sed malarum cogitationum interemptione: & deinde invitat proponens præmium, cum subdit: *Propter regnum cœlorum*: unde dicitur Sap. IV. 2. *Casta generatio . . . in perpetuum coronata triumphat, incoinquinatorum certaminum præmium vincens*: & ultimo hortatur verbo, cum dicit: *Qui potest capere capiat*: quæ, ut Hieronymus dicit, „hortantis „ Domini vox est, & milites suos ad pudicitiæ præ„ mium concitantis; quasi qui potest pugnare, pug„ net, & superet, ac triumpher."

Si quis autem objectionem moveat de Abraham, qui perfectus fuit, & aliis justis antiquis à matrimonio non abstinentibus; patet responsio per hoc quod Augustinus dicit in Lib. de bono conjugali: „Continentia non corporis, sed animi virtus est. Vir„ tutes autem animi aliquando in opere manifestan„ tur, aliquando in habitu latent. Quocirca sicut non „ est impar meritum patientiæ in Petro, qui passus „ est, & in Joanne, qui passus non est; sic non im„ par meritum est continentiæ in Joanne, qui nullas „ expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios ge„ neravit. Et illius enim cœlibatus, & istius connu„ bium per temporum distributionem Christo milita„ verunt. Dicat ergo fidelis continens: Ego quidem „ non sum melior quam Abraham: sed melior est „ castitas cœlibum quam castitas nuptiarum, quarum „ Abraham unam habuit in usu, alteram in habitu. „ Caste quippe conjugaliter vixit. Esse autem castus „ sine conjugio potuit, sed tunc non oportuit. Ego „ vero facilius non utor nuptiis, quibus usus est „ Abraham, quam si uterer nuptiis, quemadmodum „ usus est Abraham: & ideo melior sum illis qui per „ animi continentiam non possunt quod ego; non illis „ qui propter temporis differentiam non fecerunt „ quod ego. Quod enim nunc ago, melius illi egis„ sent, si tunc agendum esset; quod autem illi ege„ runt, sic ego non agerem, etiamsi nunc agendum „ esset." Hæc autem Augustini solutio concordat cum eo quod supra dictum est de observantia paupertatis. Tantam enim perfectionis virtutem habebat in mente ut nec propter temporalium possessionem, nec propter usum conjugii mens ejus deficeret à perfecta dilectione ad Deum. Si quis tamen eamdem mentis virtutem non habens, cum possessione divitiarum, & usu conjugii ad perfectionem pervenire contenderet, præsumptuose convinceretur errare, consilia Domini parvipendens.

CAPUT IX.

De his quibus homo juvatur ad continentiam servandam.

QUia igitur per continentiæ viam incedere tam arduum est, ut juxta verbum Domini, non omnes hoc capiant, sed Dei dono habeatur; per hanc viam incedere volentibus sic agere oportet ut vitent ea quibus à prosecutione hujus itineris impediri possent. Tria autem esse impedimenta continentiæ apparet. Primum quidem ex parte corporis; secundum ex parte animæ; tertium ex parte exteriorum personarum, vel rerum.

Ex parte quidem proprii corporis: quia, sicut Apostolus dicit ad Galat. V. 17. *caro concupiscit adversus spiritum.* Cujus carnis opera ibidem esse dicuntur fornicatio, immunditia, impudicitia, & cætera hujusmodi. Hæc autem concupiscentia carnis est lex de qua dicit Apostolus ad Roman. VII. 23. *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ.* Quanto autem caro magis fovetur per ciborum affluentiam, & deliciarum mollitiem, tanto hujusmodi concupiscentia magis crescit: unde Hieronymus dicit: *Venter mero æstuans cito despumat in libidinem*: & Proverb. XX. 1. *Luxuriosa res vinum*: & Job. XL. 1. dicitur de Behemoth, per quem diabolus significatur: *Sub umbra dormit in secreto calami in locis humentibus*: quod exponens Gregorius XXXIII. Mor. dicit: „Loca humentia sunt opera voluptuo„sa. Pes quippe in arida terra non labitur, fixus ve„ro in lubrica vix tenetur. In locis ergo humentibus „iter vitæ præsentis faciunt qui in hac ad justitiam „recte stare non possunt." Oportet igitur continentiæ viam assumentibus, carnem propriam, abstractis deliciis, vigiliis, & jejuniis, & hujusmodi exercitiis castigare. Cujus rei exemplum Apostolus nobis ostendit I. ad Corint. IX. 25. dicens: *Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet*: & post modica subdit: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar*: & quod opere perfecit, verbo docuit: dicit enim ad Roman. XIII. 14. cum præmisisset: *Non in cubilibus, & impudicitiis*: *Et carnis*, inquit, *curam ne feceritis in desideriis.* Recte autem dicit *in desideriis*, idest ad voluptatem: quia ad necessitatem naturæ carni cura est impendenda: unde idem dicit ad Ephes. V. 29. *Ne-*

(1) *Vulgata* gloria æterna.

(1) *Vulgata* omnes vos esse &c.

Nemo carnem suam umquam odio habuit, sed nutrit, & fovet eam.

Ex parte autem animæ propositum continentiæ impeditur, dum lascivis cogitationibus immoratur; unde Dominus per Prophetam dicit Isa. I. 16. *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis.* Malæ enim cogitationes plerumque ad malum faciendum inducunt: unde dicit Mich. II. 1. *Væ qui cogitatis inutile*: & statim subditur: *Et operamini malum in cubilibus vestris.* Inter cæteras autem cogitationes malas magis ad peccatum inclinant cogitationes de delectationibus carnis. Cujus ratio etiam secundum Philosophorum doctrinam dupliciter assignari potest. Una quidem quia cum ipsa delectatio sit homini connaturalis, & juventute connutrita, facile in ipsam appetitus fertur, cum ea cogitatio proponit. Unde Philosophus dicit II. Ethic. quod *delectationem judicare non possumus de facili, quando accipiamus eam.* Secunda ratio est, quia ut idem dicit in III. Ethic. delectabilia in particulari sunt magis voluntaria quam in universali. Manifestum est autem quod per moram cogitationis ad particularia quæque descendimus: unde per cogitationem diutinam maxime libido provocatur: & propter hoc Apostolus I. ad Corint. VI. 18. dicit: *Fugite fornicationem*: quia, ut Glossa ibidem dicit, „cum aliis „vitiis potest expectari conflictus; sed hanc fugi„te, ne approximet, quia non aliter hoc malum po„test vinci.“ Contra igitur hujusmodi (1) incontinentiæ impedimentum multiplex remedium invenitur. Quorum primum & præcipuum est ut mens circa contemplationem divinorum, & orationem occupetur: unde dicit Apostolus ad Ephes. V. 18. „Nolite inebriari vino, in quo est luxuria; sed imple„mini Spiritu Sancto, loquentes vobismetipsis in „psalmis, hymnis, & canticis spiritualibus: quod ad contemplationem pertinere videtur: *cantantes, & psallentes in cordibus vestris Domino*: quod ad orationem pertinere videtur. Hinc etiam Dominus per Prophetam dicit, Isaiæ XLVIII. 9. *Laude mea infrenabo te, ne intereas.* Est enim quoddam frænum animam ab interitu peccati retrahens laus divina. Secundum remedium est studium Scripturarum, secundum illud Hieronymi ad Rusticum monachum: *Ama Scripturarum studia, & carnis vitia non amabis.* Unde Apostolus cum dixisset I. ad Tim. IV. 12. *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate*: statim subdit: *Dum venio, attende lectioni.* Tertium remedium est quibuscumque bonis cogitationibus animum occupare: unde Chrysostomus super Matth. dicit, quod abscissio membri non ita comprimit tentationes, & tranquillitatem facit, ut cogitationis frænum: unde Apostolus ad Philipp. IV. 8. dicit: „*De cætero, fratres, quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ; si qua virtus, si qua laus disciplinæ: hæc cogitate.* Quartum remedium est ut homo ab otio desistens, etiam in corporalibus laboribus se ipsum exerceat: dicitur enim Eccli. XXXIII. 29. *Multam malitiam docuit otiositas.* Et specialiter otium est vitiorum carnalium incentivum: unde dicitur Ezech. XVI. 49. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium ipsius.* Et ideo Hieronymus ad Rusticum monachum scribens, dicit: *Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum.* Quintum remedium adhibetur contra carnis concupiscentiam etiam per aliquas animi perturbationes: unde Hieronymus refert in eadem epist. quod in quodam cœnobio erat quidam adolescens qui nulla abstinentia, nulla operis magnitudine flammam poterat carnis extinguere: unde eum periclitantem pater monasterii hac arte servavit. Imperavit enim cuidam viro gravi ut jurgiis, atque conviciis eum insectaretur, & post irrogatam injuriam primus veniret ad conquerendum: vocati etiam testes pro eo loquebantur quia contumeliam fecerat. Solus pater monasterii defensionem suam opponebat, ne abundantia tristitia frater absorberetur. Ita annus ductus est, quo expleto interrogatus adolescens super cogitationibus pristinis, respondit: *Pape, vivere multi non licet, & fornicari libet?*

(1) *Numquid* continenti?

Ex parte autem exteriorum rerum propositum continentiæ impeditur per aspectum, & frequentia colloquia mulierum, & earum consortia: unde dicitur Eccli. IX. 9. *Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit*: & postea subditur: *Colloquium ipsius quasi ignis exardescit.* Et ideo contra hoc est adhibendum remedium quod ibidem dicitur: „Ne respicias mulierem mul„tivolam, ne forte incidas in laqueos illius: cum „saltatrice ne assiduus sis, nec audias illam, ne „forte pereas in efficacia illius:“ „& Eccli. XLII. 12. dicitur: „Omni homini noli intendere in specie, „& in medio mulierum noli commorari. De vesti„mentis enim procedit tinea, & á muliere iniquitas „viri.“ Unde Hieronymus contra Vigilantium scribens dicit, quod monachus sciens imbecillitatem suam, & vas fragile quod portat, timet offendere ne impingat, & corruat, atque frangatur: unde & mulierum maxime adolescentularum vitat aspectum, ne eum capiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Ex quo patet quod, sicut abbas Moyses dicit in collationibus patrum, „pro puritate cordis servanda, solitudo sectanda est, „ac jejuniorum inediam, vigilias, labores corporis, „nuditatem, lectionem, cæterasque virtutes debere „nos suscipere novimus; ut scilicet per illas ab uni„versis passionibus noxiis illæsum parare cor nos„trum, & conservare possimus, & ad perfectionem „charitatis istis gradibus innitendo ascendere.“ Ob hoc igitur in religionibus sunt hujusmodi opera instituta, non quia in ipsis principaliter consistat perfectio, sed quia his quasi quibusdam instrumentis ad perfectionem pervenitur: unde post pauca subditur ibidem: „Igitur jejunia, vigiliæ, inedia, me„ditatio Scripturarum, nuditas, ac privatio omnium „facultatum, non perfectio, sed instrumenta per„fectionis sunt: quia non in ipsis consistit discipli„næ finis, sed per illa pervenitur ad finem.“

Si quis autem objiciat, quod absque jejunio, vigiliis, & aliis hujusmodi exercitiis potest homo perfectionem acquirere, præsertim cum de Domino legatur Matth. XI. 19. *Venit filius hominis manducans, & bibens*: sui quoque discipuli non jejunarent, quemadmodum discipuli Joannis, & Pharisæi; ad hoc in Glossa respondetur, quod „Joannes vinum, & „siceram non bibit, quia abstinentia meritum au„get, cui nulla est potentia naturæ. Dominus autem, „qui peccatum potest condonare, cur à peccatori„bus manducantibus declinaret, quos abstinentibus „poterat facere justiores?“ Discipuli ergo Christi non habebant opus jejunio, quia præsentia sponsi illis fortitudinem dabat majorem quam discipuli Joannis per jejunium haberent: unde Dominus ibidem dicit: *Venient dies quando auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt*: quod exponens Chrysostomus dicit: „Jejunium triste est non naturaliter, sed „illis qui imbecillius adhuc dispositi sunt: his enim „qui sapientiam contemplari desiderant delectabile „est. Quod ergo discipuli imbecilles erant, non erat „tempus tristitiam introducendi quousque firmaren„tur. Per hoc monstrat, quod non gulæ erat quod „fiebat, sed dispensationis cujusdam.“ Quod autem hujusmodi exercitia expediant ad vitanda peccata, & perfectionem consequendam, Apostolus expresse ostendit II. ad Corinth. VI. 3. dicens: „Ne„mini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum; sed in omnibus exhibea„mus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa „patientia, in necessitatibus, in angustiis: in plagis, „in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vi„giliis, in jejuniis, & castitate.“

CAPUT X.

De tertia via perfectionis, quæ est per abjectionem propriæ voluntatis.

NON solum autem necessarium est ad perfectionem charitatis consequendam, quod homo exteriora abjiciat, sed etiam quod homo quodam modo se ipsum derelinquat. Dicit enim Dionysius IV. cap. de divinis Nominibus, quod *divinus amor est extasim faciens, idest extra se ipsum ponens, non sinens hominem sui ipsius esse, sed ejus quod amatur*: cujus rei exemplum in se ipso demonstravit Apostolus dicens ad Galat. II. 20. *Vivo autem jam non ego, vivit vero in me Christus*; quasi suam vitam non suam existimans, sed Christi: quia quod proprium sibi erat, contemnens, totus Christo inhærebat. Et hoc etiam in quibusdam esse completum ostendit, cum dicit ad Colos. III. 3. *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Exhortatur etiam alios ut ad hoc perveniant, cum dicit II. ad Corint. V. 15. *Pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Et ideo, ut habetur Luc. XIV. 26. postquam dixerat: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores*: tamquam aliquid majus addens subdit: *adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Hoc etiam idem Dominus docet Mat. XVI. 24. dicens: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

Hujus autem salubris abnegationis, & charitativi odii observantia partim quidem necessaria est ad salutem, & omnibus qui salvantur communis; partim autem ad perfectionis pertinet complementum. Ut enim ex supraposita Dionysii auctoritate apparet, de ratione divini amoris est ut amans non sui ipsius remaneat, sed amati. Secundum igitur divini amoris gradum necesse est & odium, & abnegationem prædictam distingui. Est autem necessarium ad salutem ut homo sic Deum diligat, ut in eo finem suæ intentionis ponat, nihilque admittat quod contrarium divinæ dilectioni existimat: & ideo consequenter & odium, & abnegatio sui ipsius est de necessitate salutis: unde Gregorius dicit in homil. „Tunc nos„metipsos relinquimus, & abnegamus, cum vita„mus quod per vetustatem fuimus, & ad hoc niti„mur quod per novitatem vocamur:“ „& sicut in homilia alia dicit, „tunc bene animam nostram odi„mus, cum ejus carnalibus desideriis non acquies„cimus, cum ejus appetitus frangimus, & ejus vo„luptatibus reluctamur.“ Ad perfectionem vero pertinet ut homo propter intensionem amoris Dei etiam ea abjiciat quibus licite uti posset, ut per hoc liberius Deo vacet. Secundum hunc ergo modum consequens est ut & odium, & abnegatio sui ipsius ad perfectionem pertineant. Unde ex ipso modo loquendi apparet hæc à Domino proposita esse quasi ad perfectionem pertineant: sicut enim dicit Matth. XIX. 21. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus*, non necessitatem imponens, sed voluntati relinquens; ita dicit Matth. XVI. 24. *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*: quod Chrysostomus exponit dicens: „Non coactivum facit sermo„nem, non enim dicit, Si vos volueritis, & nolue„ritis, oportet hæc vos pati.“ Similiter cum dixisset: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum &c.* postmodum subdit Luc. XIV. 28. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, nonne prius sedens computat sumptus qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum?* quod exponens Gregorius in homil. dicit: „Quia sublimia „præcepta data sunt, protinus comparatio ædificandæ „sublimitatis adjungitur:“ „& post pauca dicit: „Is„tos sumptus dives ille habere non potuit qui cum „post servata præcepta, relinquenda omnia audisset, „tristis abscessit.“ Ex quibus patet hæc ad perfectionis consilium secundum aliquem modum pertinere.

Hoc autem consilium perfectissime Martyres impleverunt, de quibus Augustinus dicit in sermone de martyribus, quod *nulli tantum impendunt, quantum qui se ipsos impendunt.* Martyres autem Christi sunt qui vitam presentem propter Christum quodammodo habuerunt odio, abnegantes se ipsos: quia, ut Chrysostomus dicit super Matth. „qui negat alium, vel „fratrem, vel famulum, vel quemcumque, etsi fla„gellatum viderit, & quæcumque patientem, non „assistit, non adjuvat; ita vult corpori nostro nos „non ignoscere, ut etsi flagellaverint, vel quodcum„que aliud fecerint, corpori non parcamus.“ Et ne existimes quod usque ad verba tantum, & contumelias oportet abnegare se ipsum, ostendit quod oportet abnegare se ipsum usque ad mortem etiam turpissimam, scilicet crucis: quod significat in hoc quod dicit: *Et tollat crucem suam, & sequatur me.* Hoc autem ideo perfectissimum dicimus, quia Martyres illud propter Deum contemnunt, scilicet propriam vitam, propter quam omnia temporalia quæruntur; & ejus conservatio etiam cum omnium aliorum amissione aliis omnibus præfertur. Magis enim homo vult & divitias perdere, & amicos, adhuc etiam corporis infirmitati succumbere, & in servitutem redigi, quam vita privari: unde hoc beneficium victis, & victoribus præstatur, ut vitæ parcentes conservent servituti subjectos. Unde satan ad Dominum dixit, ut habetur Job II. 4. *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua*, idest pro corporali vita servanda.

Inter alia autem quanto aliquid magis naturaliter amatur, tanto perfectius contemnitur propter Christum. Nihil enim est homini amabilius libertate propriæ voluntatis. Per hanc enim homo est etiam aliorum dominus, per hanc aliis uti, vel frui potest, per hanc etiam actibus suis dominatur. Unde sicut homo dimittens divitias, vel personas conjunctas, eas abnegat; ita deserens propriæ voluntatis arbitrium, per quod ipse sui ipsius dominus est, se ipsum abnegare invenitur. Nihil est etiam quod homo naturali affectu magis refugiat quam servitutem: unde & nihil posset homo pro alio amplius impendere post hoc quod se ipsum in mortem pro eo traderet, quam quod se servituti ejus subjugaret: unde, ut dicitur Tobiæ IX. 2.

To-

Tobias junior dixit ad Angelum: *Si me ipsum tradam tibi servum, non ero condignus providentiæ tuæ.*

Hujus autem voluntatis libertatem aliqui sibi propter Deum particulariter adimunt, dum quodcumque particulare votum emittunt de quocumque faciendo, vel non faciendo. Per votum enim necessitas quædam imponitur voventi, ut de cætero non liceat quod prius licebat, sed quadam necessitate constringitur ad redendum quod vovit: unde in Psal. LXV. 13. dicitur: *Reddam tibi vota mea, quæ distinxerunt labia mea*: & Eccle. V. 3. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio.* Aliqui vero libertati propriæ voluntatis totaliter abrenuntiant, se propter Deum aliis subjicientes per obedientiæ votum. Cujus quidem obedientiæ exemplum præcipuum habuimus in Christo, de quo Apostolus dicit Rom. V. 19. *Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.* Quam quidem obedientiam Apostolus manifestat ad Philip. 8. 11. dicens: *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem.* Hæc autem obedientia in abrenuntiatione propriæ voluntatis consistit: unde ipse dicebat Matth. XXVI. 39. *Pater mi, si possibile est transeat à me calix iste; verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu*: & Joan. VI. 38. dicit: *Descendi de cœlo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* In quo nobis dedit exemplum ut sicut ipse suam voluntatem humanam abnegabat supponendo eam divinæ, ita & nos nostram voluntatem Deo totaliter supponamus, & hominibus qui nobis præponuntur tamquam Dei ministri. Unde Apostolus ait ad Hebr. ult. 17. *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis.*

CAPUT XI.

Quod tres viæ prædictæ perfectionis proprie ad statum religionis pertinent.

SEcundum autem triplicem viam perfectionis assignatam, in religionibus triplex commune votum invenitur, scilicet votum paupertatis, continentiæ, & obedientiæ usque ad mortem. Per votum paupertatis primam perfectionis viam religiosi assumunt, omni proprietati abrenuntiantes. Per votum autem continentiæ aggrediuntur viam secundam, matrimonio perpetuo abrenuntiantes. Per votum autem obedientiæ maxime viam tertiam assumunt, voluntatem propriam abnegando. Hoc etiam triplex votum congrue religioni adoptatur. Nam, sicut dicit Augustinus X. de civit. Dei, *religio non quemlibet, sed Dei cultum significare videtur.* Unde & Tullius dicit in Rhetorica, quod religio est *virtus quæ cuidam superiori naturæ, quam divinam vocant, cultum, cæremoniamque affert.* Cultus autem soli Deo debitus in sacrificii oblatione ostenditur. Offertur autem Deo sacrificium de exterioribus rebus, quando eas aliquis propter Deum largitur, secundum illud Hebr. ult. 16. *Beneficentiæ, & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus.* Offertur etiam Deo sacrificium de proprio corpore, quando scilicet qui Christi sunt, carnem suam crucifigunt cum vitiis, & concupiscentiis, ut dicit Apostolus Galat. V. Unde & ipse dicit Rom. XII. 1. *Exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Est etiam sacrificium tertium Deo acceptissimum, quando aliquis spiritum suum offert Deo, secundum illud Psalm. L. 19. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus.*

Sed sciendum, quod, sicut Gregorius dicit super Ezech. hoc inter sacrificium & holocaustum distat, quod omne holocaustum est sacrificium, & non omne sacrificium holocaustum. In sacrificium enim pars pecudis, in holocausto vero totum pecus offerri consueverat. „ Cum ergo aliquis suum aliquid Deo vo-
„ vet, & aliquid non vovet, sacrificio est. Cum ve-
„ ro omne quod habet, omne quod vivit, omne
„ quod sapit, omnipotenti Deo voverit, holocaus-
„ tum est. " Quod quidem impletur per tria vota prædicta. Unde manifestum est eos qui hujusmodi vota Deo emittunt, quasi propter holocausti excellentiam antonomasice religiosos vocari. Per sacrificii autem oblationem secundum legis mandatum pro peccatis satisfacere oportet, ut in Levitico expresse jubetur. Unde Psal. IV. cum dixisset: *Quæ dicitis* (1) *in cordibus vestris, & in cubilibus vestris, compungimini*: statim de sacrificatione scribens, dixit: *Sacrificate sacrificium justitiæ*; idest, opera facite justa post pœnitentiæ lamenta, ut Glossa exponit. Sicut ergo holocaustum sacrificium est perfectum, ita per vota præmissa perfecte homo Deo satisfacit, cum & de exterioribus rebus, & de proprio spiritu holocaustum offert.

Ex quo patet quod religionis status non solum perfectionem charitatis, sed etiam perfectionem pœnitentiæ continet, intantum quod nulla sunt peccata tam gravia pro quibus possit homini imponi pro satisfactione religionis assumptio, quasi religionis statu omnem satisfactionem transcendente. Unde, ut habetur XXXIII. quæst. II. cap. *Admonere*, Astulpho, qui uxorem occiderat, consulitur ut monasterium ingrediatur quasi melius, & levius: alioquin ei durissimam pœnitentiam injungit.

Inter hæc autem tria quæ ad religionis statum diximus pertinere, præcipuum est obedientiæ votum: quod quidem multipliciter apparet. Primo quidem quia per obedientiæ votum homo Deo propriam voluntatem offert; per votum autem continentiæ offert ei sacrificium de proprio corpore; per votum vero paupertatis offert de exterioribus. Sicut ergo inter bona hominis corpus præfertur exterioribus rebus, & anima corpori; ita votum continentiæ voto paupertatis præfertur, votum autem obedientiæ utrique. Secundo quia propter propriam voluntatem homo & exterioribus rebus utitur, & proprio corpore. Sic igitur qui propriam voluntatem dat, totum dedisse videtur. Universalius igitur est obedientiæ votum quam continentiæ, & paupertatis, & quodammodo includit utrumque. Hinc est quod Samuel obedientiam omnibus sacrificiis præfert, dicens I. Reg. XV. 22. *Melior est obedientia quam victimæ.*

CAPUT XII.

Contra errores illorum qui præsumpserunt diminuere meritum obedientiæ, vel voti.

HUmanæ igitur perfectioni diabolus invidens, diversos vaniloquos, & seductionis magistros suscitavit qui prædictas perfectionis vias impugnarent.

Primam enim perfectionis viam Vigilantius impugnavit, contra quem Hieronymus loquens ait: „ Quod autem asserit, eos melius facere qui utuntur
„ rebus suis, & paullatim fructus possessionum pau-
„ peribus dividunt, quam illos qui possessionibus
„ venundatis, semel omnia largiantur: non à me ei,
„ sed à Domino respondebitur. Si vis esse perfectus,
„ vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus;
„ & veni, sequere me. Ad eum loquitur qui vult esse
„ perfectus, qui cum Apostolis patrem, naviculam,
„ & rete dimittit. Iste quem tu laudas, secundus, aut
„ tertius gradus est: quem & nos recipimus, dum-
„ modo sciamus prima secundis, & tertiis præferen-
„ da. " Et ideo ad excludendum hunc errorem dicitur in Lib. de ecclesiasticis dogmatibus: „ Bonum
„ est facultates cum dispensatione pauperibus eroga-
„ re; melius est pro intentione sequendi Dominum,
„ insimul omnia donare, & absolutum solicitudine
„ cum Christo egere. "

Secundam perfectionis viam impugnavit Joviniano, matrimonium virginitati adæquans: cujus errorem B. Hieronymus evidentissime confutat in Libro quem contra eum scripsit: de quo etiam errore Augustinus in Lib. retractationum sic dicit: „ Joviniani
„ hæresis, sacrarum virginum meritum æquare pu-
„ dicitiæ conjugali voluit. Unde in urbe Romana non-
„ nullas etiam sanctimoniales, de quarum impudici-
„ tia suspicio nulla præcesserat, dejecisse in nuptias
„ dicitur. Huic nostra sancta mater Ecclesia per om-
„ nia fidelissime, ac fortissime resistit. " Unde in Lib. de eccles. dogmatib. dicitur: „ Sacratæ Deo
„ virginitati nuptias coæquare, aut pro amore casti-
„ gandi corporis abstinentibus à vino, vel carnibus
„ nihil credere meriti accrescere, non est Christiani,
„ sed Joviniani.

His autem antiquis insidiis diabolus non contentus, temporibus nostris quosdam dicitur incitasse, votum obedientiæ, ac alia vota communiter impugnantes, dicendo laudabilius esse bona opera virtutum facere sine voto, vel obedientia, quasi ad hoc facienda homo per votum, vel obedientiam constringatur. Quorum aliqui dicuntur in tantam vesaniam prosilire, quod asserant votum quod aliquis emisit de religione intranda, posse prætermitti absque detrimento salutis.

Hunc autem errorem quibusdam vanis, & frivolis rationibus confirmare dicuntur.

Dicunt enim, quod tanto aliquid est laudabilius, & magis meritorium, quanto est magis voluntarium. Sed quanto aliquid est magis necessarium, tanto videtur minus voluntarium. Laudabilius ergo, & magis meritorium videtur esse quod quis opera virtutum exerceat proprio arbitrio, & absque necessitate voti, vel obedientiæ, quam quod ex voto, vel obedientia hoc facere compellatur.

Dicuntur etiam ad hoc inducere quod Prosper dicit in II. Lib. de vita contemplativa: dicit enim: *Sic abstinere, vel jejunare debemus ut non nos necessitati jejunandi subdamus, ne jam non devoti, sed inviti rem non voluntarie faciamus.*

Possent etiam ad hoc inducere quod dicit Apostolus II. Cor. IX. 7. *Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus.*

Oportet ergo manifeste ostendere & hoc falsum esse quod dicunt, & eorum frivolas rationes elidere.

Ad ostendendum autem hujus erroris falsitatem, primo assumendum est quod in Psalm. LXXV. 12. dicitur: *Vovete, & reddite Domino Deo vestro*: ubi dicit Glossa: „ Notandum, quod alia sunt communia
„ vota Dei, scilicet sine quibus non est salus, ut vo-
„ vere fidem in baptismo, & hujusmodi: quæ etiam
„ si non promittimus, solvere debemus: & de his
„ præcipitur omnibus: *Vovete, & reddite.* Alia sunt
„ vota propria singulorum, ut castitas, virginitas,
„ & hujusmodi. Ad hæc ergo vovenda nos invitat:
„ non præcipit ut voveamus, sed ut vota reddamus.
„ Vovere enim voluntari consulitur; sed post voti
„ emissionem redditio exigitur necessario. " Votum ergo quoddam est in præcepto, quoddam in consilio. Ex utroque autem necesitate concluditur, quod melius est aliquod bonum facere ex voto quam sine voto. Manifestum est enim quod ad ea quæ sunt de necessitate salutis, omnes tenentur ex Dei præcepto; nec est fas æstimare aliquod Dei præceptum in vacuum dari. Finis autem cujuslibet præcepti est charitas, ut dicit Apostolus I. Tim. I. Frustra ergo daretur aliquod præceptum de aliquo Ifaciendo, si non magis ad charitatem pertinet illud facere quam non facere. Datur autem præceptum non solum de credendo, vel de non furando, sed etiam ut hæc voveamus. Credere igitur ex voto, & abstinere à furto ex voto, & cætera hujusmodi, magis ad charitatem pertinent quam si sine voto fiant. Quod autem magis ad charitatem pertinet, magis est laudabile, & magis meritorium. Magis ergo est laudabile, & meritorium facere aliquid ex voto quam sine voto.

Rursus. Consilium datur non solum de virginitate, vel castitate servanda, sed etiam de vovendo, ut patet ex Glossa suprainducta. Sed consilium non datur nisi de meliori bono, ut supra dictum est. Melius ergo est servare virginitatem cum voto quam sine voto: & simile est in aliis.

Item. Inter alia bona opera maxime observatio virginitatis commendari solet, ad quam Dominus invitat dicens Matth. XIX. 12. *Qui potest capere, capiat.* Sed ipsa virginitas ex voto commendabilis redditur: dicit enim Augustinus in Lib. de virginitate: „ Ne-
„ que virginitas, quia virginitas est, sed quia Deo
„ dicata est, honoratur: quam vovet, & servat conti-
„ nentia pietatis: *& infra*: Nec nos in virginibus,
„ quod virgines sunt prædicamus, sed quod Deo di-
„ catæ sunt pia continentia virginitatis. " Multo igitur magis aliqua opera laudabiliora redduntur ex hoc quod per votum Deo dicantur.

Iterum. Quodlibet bonum finitum cum enumeratione alterius boni melius est. Nulli autem dubium esse potest quin ipsa promissio boni sit aliquod bonum: unde & qui homini aliquid promittit, bonum aliquod ei videtur jam impendere, unde & quibus aliquid promittitur, gratias agunt. Votum autem est quædam promissio Deo facta, ut patet per illud quod dicitur Eccle. V. 3. *Si quid vovisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio.* Melius est igitur aliquid facere, & vovere, quam facere simpliciter absque voto.

Adhuc. Quanto aliquis plus dat alicui, tanto majus aliquid ab eo meretur. Qui autem facit aliquid sine voto, dat ei solum quod facit propter ejus amorem; qui autem non solum facit, sed etiam vovet, non solum dat ei quod facit, sed etiam potentiam qua facit: facit enim se non posse quin faciat, quod prius non facere licite poterat. Majus igitur aliquid meretur apud Deum qui ex voto aliquid facit, quam qui illud facit sine voto.

Amplius. Ad laudem boni operis pertinet quod voluntas firmetur in bono, sicut ad aggravationem culpæ pertinet quod voluntas sit obstinata in malo. Manifestum est autem quod qui aliquid vovet, voluntatem suam firmat ad id quod vovet; & sic cum implet quod voverat, opus bonum ex voluntate firmata procedit. Sicut igitur ad gravamen culpæ pertinet quod

(1) *Vulgata*: in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini.

quod ex proposito firmato aliquis malum operetur, hoc enim est ex malitia peccare; ita ad augmentum meriti pertinet quod aliquis bonum opus operetur ex voto.

Iem. Quanto aliquis actus ab excellentiori virtute progreditur, tanto laudabilior est, cum tota laus operis ex virtute procedat. Contingit autem quandoque actum inferioris virtutis à superiori virtute imperari, puta cum aliquis actum justitiæ ex charitate facit. Multo igitur melius est opus virtutis inferioris facere ex imperio superioris virtutis, sicut melius est opus justitiæ, si ex charitate fiat. Manifestum est autem quod particularia bona opera quæ facimus, pertinent ad aliquas inferiores virtutes; puta jejunare, ad abstinentiam; continere, ad castitatem; & sic de aliis. Vovere autem est proprie latriæ actus: quam nulli dubium esse debet, esse potiorem vel abstinentia, vel castitate, vel quacumque alia hujusmodi virtute: majus enim est colere Deum quam recte se habere erga proximum, aut se ipsum. Opus igitur abstinentiæ, vel castitatis, vel cujuscumque talium virtutum, quæ sunt infra latriam, laudabilius est, si ex voto fiant.

Huic etiam suffragatur pium Ecclesiæ studium, quæ homines ad vovendum invitans, & voventibus ire in subsidium terræ sanctæ, vel alias in defensionem Ecclesiæ, indulgentias, & privilegia largitur. Non autem invitaret ad vovendum, si melius bona opera esset facere sine voto: hoc enim esset contra exhortationem Apostoli I. Corinth. XII. 31. *Æmulamini charismata meliora.* Unde si melius esset bona opera facere absque voto, non invitaret ad vovendum, sed etiam à vovendo retraheret vel prohibendo, vel etiam dissuadendo. Similiter etiam cum Ecclesiæ intentio sit homines fideles ad meliorem statum reducere, omnes à votis factis absolveret, ut sic eorum bona opera laudabiliora existerent. Patet igitur hujusmodi positionem repugnare ei quod communiter Ecclesia tenet, & sentit: unde & tamquam hæretica reprobanda est.

Ad ea vero quæ pro se objiciunt, facile est multipliciter respondere.

Primo enim quod dicunt, quod opus bonum ex voto factum est minus voluntarium, non est universaliter & in omnibus verum. Multi enim sunt qui ea quæ voverunt, tam prompta voluntate faciunt, ut etiam si non vovissent, non solum facerent, sed voverent. Secundo detur quod aliquod bonum opus quod quis facit ex voto, vel obedientia, simpliciter consideratum, sit involuntarium; sed tamen facit hoc ex necessitate voti, vel obedientiæ, quam non vult præterire: adhuc dum hoc facit, laudabilius operatur, & magis meritorie quam si prompta voluntate illud faceret sine voto. Etsi enim non habeat voluntatem propriam illud faciendi, puta jejunandi, habet tamen voluntatem promptam votum implendi, vel obediendi: quod est multo laudabilius, & magis meritorium quam jejunare: unde plus meretur quam ille qui sua voluntate jejunat: tantoque voluntas votum implendi, aut obediendi promptior judicatur, quanto id quod aliquis facit propter obedientiam, vel votum, magis in se consideratum voluntati repugnat. Unde Hieronymus ad Rusticum monachum dicit: *Per hæc omnia ad illud tendit oratio, ut doceam te non tuo arbitrio dimittendum*: & post pauca dicit: *Non facias quod vis, comedas quod juberis, habeas quantum acceperis, vestiaris quod datur, operis tui pensum persolvas, subjiciaris cui non vis, lassus ad stratum venias, ambulansque dormites, & necdum expleto somno surgere compellaris.* Ex quo patet quod ad meritum boni operis pertinet ut quæ aliquis propter se ipsa non vellet, propter Deum faciat, aut patiatur: quia tanto invenitur voluntas promptior ad servorem divini amoris, quanto magis ea quæ propter ipsum facimus, aut patimur, nostræ voluntati repugnant. Unde & Martyres maxime commendantur, quanto plura sustinuerunt propter Dei amorem contra voluntatem humanam; unde II. Machab. VI. 30. Eleazarus dum torqueretur, dixit: *Diros corporis sustineo dolores, secundum animam vero propter timorem Dei libenter hæc patior.* Tertio detur quod nec etiam aliquis ipsam voluntatem retineat votum servandi, aut obediendi: manifestum est quod cum Deus judex sit cordium, apud Deum talis habetur quasi voti fractor, aut obedientiæ prævaricator. Si tamen impleat quod vovit, vel quod ei præcipitur, solo humano timore, vel pudore, non est ei meritorium apud Deum; quia non facit voluntate Deo placendi, sed humana necessitate coactus. Nec tamen inutiliter vovit, si ex charitate vovit: nam plus meruit in vovendo quam alius simpliciter jejunando: quod meritum ei reservatur, si de prævaricatione cordis pœniteat.

Per hoc etiam patet responsio ad auctoritates inductas, quæ loquuntur de necessitate humana, cum aliquis scilicet ex pudore, vel timore humano facit quod juravit, vel vovit; non autem loquuntur de necessitate quæ est ex fine dilectionis divinæ; puta cum aliquis facit, vel patitur ea quæ alias nollet, ut impleat voluntatem divinam. Et hoc patet ex verbis Apostoli, qui dicit II. ad Cor. IX. 7. *Non ex tristitia, aut necessitate.* Tristitiam enim humanam necessitas inducit; necessitas autem dilectionis divinæ tristitiam tollit, vel minuit.

Patet etiam hoc ex verbis Prosperi dicentis: *Ne non devoti, sed invitiorem non voluntarie faciamus.* Non enim necessitas quæ ex divina dilectione procedit, minuit dilectionem, sed auget. Et quod talis necessitas sit laudanda & appetenda, patet per hoc quod Augustinus dicit in epistola CXXVII. ad Armentarium, & Paulinum: *Quia jam vovisti, jam te obstrinxisti, aliud tibi facere non licet. Priusquam esses voti reus, liberum fuit quod velles, facere; sed tunc esses inferior: quamvis non sit gratulanda libertas, qua fit ut non debeatur quod cum lucro redditur. Nunc vero quia tenetur apud Deum sponsio tua, non te ad magnam justitiam invito* (scilicet ad continentiam quam jam voveras, ut per superiora apparet,) *sed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, si non feceris quod vovisti, qualis mansisses, si nihil tale vovisses: minor enim tuno esses, non pejor; modo autem tanto (quod absit) miserior, si fidem Deo fregeris, quanto beatior, si persolveris. Nec ideo te vovisse pœniteat; immo gaude jam tibi non sic licere quod cum tuo detrimento licuisset. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: ipse adjuvabit qui vota tua expetit. Felix est necessitas quæ ad meliora compellit.* Patet etiam ex his verbis erroneum esse quod dicunt, quod aliquis non tenetur de implendo votum de religione intranda.

CAPUT XIII.

De perfectione dilectionis proximi, quæ est necessaria ad salutem.

HIS autem consideratis de perfectione charitatis quantum pertinet ad dilectionem Dei, considerandum relinquitur de charitatis perfectione quantum pertinet ad dilectionem proximi. Est autem considerandus multiplex gradus perfectionis circa dilectionem proximi, sicut & circa dilectionem Dei. Est enim quædam perfectio quæ requiritur ad salutem, quæ cadit sub necessitate præcepti: est etiam quædam ulterior perfectio superabundans, quæ sub consilio cadit. Perfectio autem dilectionis proximi necessaria ad salutem consideranda est ex ipso modo diligendi, qui nobis præscribitur in præcepto de proximi dilectione, cum dicitur: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Quod vero Deus est universale bonum supra nos existens, ad perfectionem dilectionis divinæ requiritur ut totum cor hominis secundum aliquem modum convertatur in Deum, sicut ex supradictis patet. Et ideo modus divinæ dilectionis convenienter exprimitur per hoc quod dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Proximus autem noster non est universale bonum supra nos existens, sed particulare infra nos constitutum: & ideo non determinatur nobis modus ut aliquis diligat proximum ex toto corde, sed sicut se ipsum.

Ex hoc autem modo circa dilectionem proximi tria consequuntur. Primo quidem ut sit vera dilectio: cum enim de ratione dilectionis, sive amoris hoc esse videatur ut aliquis bonum velit ei quem amat; manifestum est quod motus amoris, sive dilectionis in duo tendit, scilicet in eum cui aliquis vult bonum, & in bonum quod optat eidem. Et quamvis utrumque amari dicatur, tamen illud vere amatur cui aliquis bonum optat. Bonum vero quod quis optat alicui, quasi per accidens dicitur amori, prout ex consequenti sub actu amoris cadit. Inconveniens enim est dicere, quod illud vere & proprie ametur cujus destructionem aliquis optat. Multa autem sunt bona quæ dum in nostrum usum vertimus, consumuntur, sicut vinum dum bibitur, & equus dum exponitur pugnæ: unde manifestum est quod dum res aliquas in nostrum usum vertere cupimus, vere quidem & proprie nos ipsos amamus, res autem illæ per accidens, & quasi abusive à nobis amari dicuntur. Manifestum est autem quod unusquisque naturaliter sic vere se amat, ut sibi ipsi bona optet, puta felicitatem, virtutem, scientiam, & quæ ad sustentationem vitæ requiruntur. Quæcumque vero aliquis in suum usum assumit, non vere illa amat, sed usum, & magis se ipsum. Sicut autem alias res assumimus in nostrum usum, ita etiam & homines ipsos. Si igitur proximos eo tantum modo diligamus inquantum in nostrum usum venire possunt, manifestum est quod eos non vere diligimus, nec sicut nos ipsos: & hoc quidem apparet in amicitia utilis, & delectabilis. Qui enim amat aliquem, quia est ad suam utilitatem, vel delectationem, se ipsum amare convincitur; cum ex altero bonum delectabile, vel utile quærit; non illum ex quo quærit, nisi sicut dicitur amari vinum, vel equus, quæ non diligimus, sicut nos ipsos, ut eis bona optemus, sed magis ut ipsa bona existentia nobis cupiamus. Primo ergo ex hoc quod præcipitur quod homo proximum tamquam se ipsum diligat, dilectionis veritas demonstratur, quam necesse est charitati adesse. Procedit enim charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, ut Apostolus dicit I. Tim. I. ideo, ut ipse dicit I. Corinth. XIII. charitas non quærit quæ sua sunt, sed optat bona eis quos amat. Et hujus rei se ipsum exemplum dat cum dicit I. Cor. X. 33. *Non quærens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.* Secundo ex prædeterminato modo nobis indicitur ut dilectio proximi sit justa & recta. Est enim justa & recta dilectio, cum majus bonum minori bono præponitur. Manifestum est autem quod inter omnia humana bona bonum animæ præcipuum locum tenet, post hoc autem ordinatur bonum corporis, ultimum autem bonum est quod consistit in rebus exterioribus. Unde & hunc ordinem diligendi se ipsum, videmus homini naturaliter inditum. Nullus enim est qui non mallet se corporis oculo privari quam usu rationis, quæ est oculus mentis. Rursusque pro vita corporali tuenda, vel conservanda, homo omnia sua bona exteriora largitur, secundum illud Job II. 4. *Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima sua.* Et hic quidem naturalis ordo dilectionis sui ipsius in paucis, vel nullis deficit quantum ad naturalia bona, de quibus exemplum posuimus. Sed inveniuntur nonnulli qui quantum ad superaddita hunc ordinem dilectionis pervertunt, sicut cum propter salutem, vel delectationem corporis, bonum virtutis, aut scientiæ multi abjiciunt: rursusque propter exteriora bona conquirenda, corpus suum periculis, & laboribus immoderatis exponunt: quorum non est recta dilectio, immo, ut amplius dicam, nec vere isti se ipsos diligere comprobantur. Hoc enim maxime videtur esse unumquodque quod est in ipso præcipuum: unde & civitatem aliquid facere dicimus, quando id faciunt principes civitatis. Manifestum est enim quod præcipuum in homine est anima, & inter animæ partes, sive potestates, ratio, sive intellectus. Qui ergo bonum rationalis animæ contemnit inhærens bonis corporis, vel animæ sensitivæ, manifestum est quod non vere se ipsum diligit: unde & in Psalm. X. 6. dicitur: *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam.* Sic ergo rectitudo circa dilectionem proximi instituitur, cum præcipitur alicui quod proximum diligat sicut se ipsum, ut scilicet eo ordine bona proximis optet quo sibi optare debet, præcipue quidem spiritualia bona, deinde bona corporis, etiam quæ in exterioribus bonis consistunt. Si quis vero proximo bona exteriora optet contra salutem corporis, aut bona corporis contra salutem animæ, non eum diligit sicut se ipsum. Tertio vero ex prædicto modo præcipitur ut sit sancta proximi dilectio. Dicitur enim aliquid sanctum ex eo quod ordinatur ad Deum: unde & altare sanctum dicitur, quia Deo est dicatum, & alia hujusmodi quæ divino ministerio mancipantur. Quod autem aliquis alium diligat sicut se ipsum, ex hoc contingit quod communionem aliquam ad invicem habent: inquantum enim aliqua duo simul conveniunt, considerantur quasi unum, & sic unum eorum se habet ad alterum sicut ad se ipsum. Contingit enim aliquos duos multipliciter convenire. Conveniunt enim aliqui naturali convenientia secundum generationem carnalem, puta quia ex eisdem parentibus oriuntur: alii vero conveniunt convenientia quadam civili, puta quia sunt ejusdem civitatis municipes, & sub eodem principe, & eisdem legibus gubernantur: & secundum unumquodque officium, vel negotiationem aliqua convenientia, vel communicatio invenitur, sicut qui sunt socii in negotiando, vel militando, vel in fabrili officio, seu artificio, aut in quocumque hujusmodi. Et hujusmodi quidem proximorum dilectiones honestæ quidem, & rectæ possunt esse, sed non ex hoc sanctæ dicuntur; sed solum ex hoc quod dilectio proximi ordinatur in Deum: sicut enim homines qui sunt unius civitatis consortes, in hoc conveniunt quod uni subduntur principi, cujus legibus gubernantur; ita & omnes homines, inquantum naturaliter in beatitudinem tendunt, habent quamdam generalem convenientiam in ordine ad Deum sicut ad summum omnium principem, & beatitudinis fontem,

tem, & totius justitiæ legislatorem. Considerandum est autem, quod bonum commune secundum rectam rationem est bono proprio præferendum, unde unaquæque pars naturali quodam instinctu ordinatur ad bonum totius. Cujus signum est quod aliquis percussioni manum exponit, ut cor, vel caput conservet, ex quibus totius hominis vita dependet. In prædicta autem communitate qua omnes homines in beatitudinis fine conveniunt, unusquisque homo ut pars quædam consideratur: bonum autem commune totius est ipse Deus, in quo omnium beatitudo consistit. Sic igitur secundum rectam rationem, & naturæ instinctum unusquisque se ipsum in Deum ordinat, sicut pars ordinatur ad bonum totius: quod quidem per charitatem perficitur, qua homo se ipsum propter Deum amat. Cum igitur aliquis etiam proximum propter Deum amat, diligit eum sicut se ipsum, & per hoc dilectio sancta efficitur: unde dicitur I. Joan. IV. 21. *Hoc mandatum habemus à Deo ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.* Quarto ex prædicto modo dilectionis instruimur ut proximi dilectio sit efficax, & operosa. Manifestum est enim quod unusquisque sic se ipsum diligit ut non solum velit sibi ipsi bonum advenire, & malum abesse; sed unusquisque pro posse bona sibi procurat, & mala repellit. Tunc ergo homo proximum diligit sicut se ipsum, quando non solum affectum ad proximum habet quo eis bona cupit advenire, & mala repelli, sed etiam affectum ostendit opere adimplendo: unde I. Joann. III. 18. dicitur *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere, & veritate.*

CAPUT XIV.

De perfectione dilectionis proximi, quæ cadit sub consilio.

COnsideratis igitur his quibus dilectio proximi perficitur perfectione necessaria ad salutem, considerandum est de perfectione dilectionis proximi quæ communem perfectionem excedit, & sub consilio cadit. Hæc autem perfectio secundum tria attenditur. Primo quidem secundum extensionem. Quanto enim ad plures dilectio extenditur, tanto videtur dilectio proximi esse magis perfecta. In hac autem dilectionis extensione triplex gradus considerandus occurrit. Sunt enim quidam qui alios homines diligunt vel propter beneficia sibi impensa, vel propter naturalis cognationis vinculum, aut civilis; & iste dilectionis gradus terminis civilis amicitiæ coarctatur: unde dicit Dominus Matth. V. 46. „Si diligitis eos qui vos di„ligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & pu„blicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres ves„tros tantum, quid amplius facitis? Nonne & Eth„nici hoc faciunt?" Sunt autem alii qui dilectionis affectum etiam ad extraneos extendunt, dum tamen in eis non inveniatur aliquid quod eis adversetur: & hic quidem dilectionis gradus quodammodo sub naturæ limitibus coarctatur: quia enim omnes homines conveniunt in natura speciei, omnis homo est naturaliter omni homini amicus. Et hoc maxime ostenditur in hoc quod homo alium errantem in via dirigit, & & à casu sublevat, & alios hujusmodi dilectionis effectus impendit. Sed quia homo naturaliter se ipsum magis quam alium diligit; ex eadem autem radice procedit ut aliquid diligatur, & ejus contrarium odio habeatur; consequens est ut infra naturalis dilectionis limites inimicorum dilectio non comprehendatur. Tertius autem dilectionis gradus est ut dilectio proximi etiam ad inimicos extendatur: quem quidem dilectionis gradum Dominus docet Matth. V. 44. dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos*: & in hoc dilectionis perfectionem esse demonstrat: unde concludit subdens: *Estote igitur vos perfecti, sicut & Pater vester perfectus est.* Quod autem hoc sit ultra perfectionem communem, patet per Augustinum in Enchir. qui dicit, quod „ista sunt „perfectorum filiorum Dei: ad quæ quidem se debet „omnis fidelis extendere, & humanum animum ad „hunc affectum orando Deum, secumque luctando „perducere. Tamen hoc tam magnum bonum tantæ „multitudinis non est; quam tamen credimus exau„diri, cum in oratione dicimus: Dimitte nobis debi„ta nostra, sicut & nos dimmittimus debitoribus „nostris."

Hic tamen considerandum videtur, quod cum nomine proximi omnis homo intelligatur; in hoc autem quod dicitur: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, nulla fiat exceptio; videtur ad necessitatem præcepti pertinere quod etiam inimici diligantur. Sed hoc de facili solvitur, si hoc quod supra dictum est de perfectione divini amoris, ad memoriam revocetur. Dictum est enim supra, quod in hoc quod dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, potest intelligi quod est de necessitate præcepti, & quod est de perfectione consilii, & ulterius quod est de perfectione comprehensoris. Si enim sic intelligatur, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*, ut semper cor hominis actu feratur in Deum, sic pertinet ad perfectionem comprehensoris. Si autem sic intelligatur, ut cor hominis nihil accepiet quod sit divinæ dilectioni contrarium, sic est de necessitate præcepti. Quod vero homo etiam ea abjiciat quibus potest licite uti, ut liberius Deo vacet, hoc est de perfectione consilii. Sic igitur & hic dicendum est, quod de necessitate præcepti est ut à communitate dilectionis qua quis proximos tenetur diligere, inimicum non excludat, nec aliquid contrarium hujus dilectionis in corde suo recipiat. Sed quod actu feratur mens hominis in dilectionem inimici, etiam cum non adest necessitas, pertinet ad perfectionem consilii. In casu enim alicuius necessitatis etiam in speciali actu inimicos diligere, & eis benefacere tenemur ex necessitate præcepti; puta si fame morerentur, vel in alio hujusmodi articulo essent. Extra hos autem necessitatis articulos inimicis specialem affectum, & effectum impendere ex necessitate præcepti non tenemur; cum nec etiam teneamur ex necessitate præcepti hæc in speciali omnibus exhibere.

Hujusmodi autem inimicorum dilectio directe ex sola divina dilectione derivatur. In aliis autem dilectionibus movet ad diligendum aliquod aliud bonum, puta vel beneficium exhibitum, vel communicatio sanguinis, vel unitas civitatis, aut aliquid hujusmodi. Sed ad diligendum inimicos nihil movere potest nisi solus Deus. Diliguntur enim inquantum sunt creaturæ Dei, quasi ad ejus imaginem facti, & ipsius capaces. Et quia Deum omnibus aliis bonis charitas præfert; considerat cujuscumque boni detrimentum quod ab hostibus patitur, ad hoc quod eos odiat; sed magis considerat divinum bonum, ut eos diligat. Unde quanto perfectius viget in homine charitas Dei, tanto facilius animus ejus flectitur ut diligat inimicum.

Consideratur autem secundo perfectio dilectionis proximi secundum intensionem amoris. Manifestum est enim quod quanto aliquis intensius amatur, tanto facilius alia propter ipsum contemnuntur. Ex his ergo quæ homo propter dilectionem proximi contemnit, considerari potest an sit perfecta dilectio proximi. Hujus autem perfectionis triplex gradus invenitur. Sunt enim aliqui qui exteriora bona contemnunt propter dilectionem proximorum, dum vel ea particulariter proximis administrant, vel totaliter omnia necessitatibus erogant proximorum: quod videtur Apostolus tangere, cum dicit I. Cor. XIII. 3. *Si distribuero in cibos pauperum omnem substantiam*: & Cantic. VIII. 7. dicitur: *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Unde & Dominus hoc comprehendere videtur, dum consilium de perfectione sectanda cuidam daret, dicens Matth. XIX. 21. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus; & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me*: ubi omnium bonorum exteriorum abdicationem ad duo videtur ordinare; scilicet ad dilectionem proximi, cum dicit, *Et da pauperibus*; & ad dilectionem Dei, cum dicit, *Sequere me.* Ad idem etiam pertinet, si quis damnum in exterioribus rebus pati non recuset propter dilectionem Dei, vel proximi: unde Apostolus commendat quosdam, dicens ad Hebr. X. 34. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis*: & Proverb. XII. 26. dicitur: *Qui negligit damnum propter amicum, justus est.* Ab hoc autem dilectionis gradu deficiunt qui de bonis quæ habent, proximis necessitatem habentibus subvenire non curant: unde dicitur I. Joan. III. 17. *Qui habuerit substantiam mundi hujus, & viderit fratrem suum* (1) *necesse habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo?*

Secundus autem gradus dilectionis est ut aliquis corpus suum laboribus exponat propter proximorum amorem: cujus rei exemplum Apostolus in se ipso ostendit, cum dicit II. Thessal. III. 8. *In labore, & fatigatione nocte & die operantes, ne quem vestrum gravaremus.* Et ad idem refertur, si quis tribulationes, & persecutiones propter proximorum amorem pati non recuset: unde & Apostolus dicit II. Cor. I. 6. *Sive tribulamur, pro vestra exhortatione, & salute*: & II. Tim. II. 9. dicit: *Laboro usque ad vincula quasi male operans; sed verbum Dei non est alligatum: ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur.* Ab hoc autem gradu deficiunt qui de deliciis nihil omitterent, nec aliquid incommodi sustinerent pro aliorum amore: contra quos dicitur Amos VI. 4. „Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis „in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, „& vitulos de medio armenti: qui canitis ad vocem „psalterii, sicut David, putaverunt se habere vasa „cantici, bibentes vinum in phialis, & optimo un„guento delibuti, & nihil patiebantur super contri„tione Joseph." Et Ezech. XIII. 5. dicitur: „Non „ascendistis ex adverso, neque opposuistis vos mu„rum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die „Domini."

Tertius autem gradus dilectionis est ut aliquis animam suam pro fratribus ponat: unde dicitur I. Joan. III. 16. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis animam suam posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Ultra autem hunc gradum dilectio intendi non potest. Dicit enim Dominus Joan. XV. 13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*: unde in hoc perfectio fraternæ dilectionis consistit.

Pertinent autem ad animam duo. Unum quidem secundum quod vivificatur à Deo; & quantum ad hoc pro fratribus animam ponere non debet. Tantum enim quis diligit vitam animæ, quantum diligit Deum: plus enim debet unusquisque Deum diligere quam proximum. Non debet ergo aliquis peccando vitam animæ suæ contemnere, ut proximum salvet. Aliud autem consideratur in anima secundum quod vivificat corpus, & est principium vitæ humanæ; & secundum hoc pro fratribus animam ponere debemus. Plus enim debemus proximum diligere quam corpora nostra. Unde vitam corporalem pro salute spirituali proximorum ponere convenit. Et hoc cadit sub necessitate præcepti in necessitatis articulo; puta, si aliquis videret aliquem ab infidelibus seduci, deberet se mortis periculo exponere, ut eum à seductione liberaret. Sed quod aliquis extra hos necessitatis casus pro salute eorum mortis periculis se exponat, pertinet ad perfectionem justitiæ, vel ad perfectionem consilii; cujus exemplum ab Apostolo accipere possumus, qui dicit II. Cor. XII. 15. *Ego autem libentissime impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris*: ubi dicit Glossa: „Perfecta charitas hæc est ut quis para„tus sit etiam pro fratribus mori." Habet autem quamdam mortis similitudinem conditio servitutis, unde & mors civilis dicitur. Vita enim in hoc maxime manifestatur quod aliquis movet se ipsum; quod autem non potest moveri nisi ab alio, quasi mortuum esse videtur. Manifestum est autem quod servus non à se ipso movetur, sed per imperium domini. Unde homo inquantum servituti subjicitur, quamdam mortis similitudinem habet. Unde ad eamdem perfectionem dilectionis pertinere videtur quod aliquis se ipsum servituti subjiciat propter amorem proximi, & quod se periculo mortis exponat: licet hoc perfectius esse videatur, quia homines naturaliter magis mortem refugiunt quam servitutem.

Tertio vero consideratur fraternæ dilectionis perfectio ex effectu. Quanto enim majora bona proximis impendimus, tanto perfectior dilectio videtur. Sunt autem circa hoc tres gradus considerandi. Sunt enim quidam qui proximis obsequuntur in corporalibus bonis, puta qui vestiunt nudos, pascunt famelicos, & infirmis ministrant, & alia hujusmodi faciunt, quæ sibi Dominus reputat exhiberi, ut patet Matth. XXV. Sunt autem aliqui qui spiritualia bona largiuntur, quæ tamen non excedunt conditionem humanam, sicut qui docet ignorantem, consulit dubitanti, & revocat errantem: de quo commendatur Job IV. 3. *Ecce docuisti multos, & manus lassas roborasti, vacillantes confirmaverunt sermones tui, & genua trementia confortasti.* Sunt autem alii qui spiritualia bona, & divina supra naturam, & rationem existentia proximis largiuntur, scilicet doctrinam divinorum, manuductionem ad Deum, & spiritualem sacramentorum communicationem: & de his donis Apostolus mentionem facit ad Galat. III. 5. dicens: *Qui tribuit vobis spiritum, & operatur in vobis virtutes*: & I. Thessal. III. 13. *Cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei, ecce accepistis illud non ut verbum hominum, sed ut est vere verbum Dei*: & II. Cor. XI. 2. *Desponsi vos uni viro*: & postmodum subdit: *Nam si is qui venit, alium Christum prædicat, quem non prædicavimus, aut alium spiritum accipitis, quem non accepistis, aut alium Evangelium, quod non recepistis, recte pateremini.* Hujusmodi autem bonorum collatio ad singularem quamdam perfectionem pertinet fraternæ dilectionis: quia per hæc bona homo ultimo fini conjungitur, in quo summa hominis perfectio consistit: unde ad hanc perfec-

(1) *Vulgata* necessitatem.

tionem ostendendam dicitur Job XXXVII. 16. *Numquid nosti semitas nubium, magnas & perfectas scientias?* Per nubes autem secundum Gregorium sancti prædicatores intelliguntur. Habent autem istæ nubes semitas subtilissimas, scilicet prædicationis sanctæ vias, & perfectas scientias, dum de suis meritis se nihil esse sciunt, quia ea quæ proximis impendunt, supra ipsos existunt. Additur autem ad hanc perfectionem, si hujusmodi spiritualia bona non uni tantum, vel duobus, sed toti multitudini exhibeantur: quia etiam secundum Philosophos, bonum gentis perfectius est, & divinius quam bonum unius. Unde & Apostolus dicit Ephes. IV. 11. *Alios autem pastores, & doctores ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi*, scilicet totius Ecclesiæ: & I. Cor. XIV. 12. dicit: *Quoniam æmulatores estis spirituum, ad ædificationem Ecclesiæ quærite ut abundetis.*

CAPUT XV.

Quid requiratur ad statum perfectionis.

EST autem considerandum, quod, sicut supra præmisimus, perfectionis est non solum aliquod opus perfectum facere, sed etiam opus perfectum vovere: de utroque enim consilium datur, ut supra dictum est. Qui ergo aliquod opus perfectum ex voto facit, ad duplicem perfectionem attingit: sicut qui continentiam servat, unam perfectionem habet; qui autem ex voto se obligat ad continentiam servandam, & eam servat, habet & continentiæ perfectionem; & voti. Perfectio autem quæ est ex voto, conditionem mutat, & statum, secundum quod libertas, & servitus diversæ conditionis, vel status esse dicuntur. Sic enim accipitur status II. quæst. ubi Hadrianus Papa ait: *Si quando in causa capitali, vel causa status interpellatum fuerit, non per exploratores, sed per se ipsos est agendum.* Nam dum aliquis vovet continentiam servare, adimit sibi libertatem ducendi uxorem; qui autem simpliciter continet absque voto, prædicta libertate non privatur. Non ergo in aliquo mutatur ejus conditio, sicut mutatur conditio ejus qui vovet. Nam & apud homines si quis alicui obsequatur, non ex hoc conditionem mutat; sed si obligat se ad serviendum, jam alterius conditionis efficitur.

Sed considerandum est, quod potest aliquis sibi libertatem adimere vel simpliciter, vel secundum quid. Si enim aliquis se Deo, vel homini obliget ad aliquid faciendum speciale, & pro aliquo tempore; non simpliciter libertatem amisit, sed solum secundum illud ad quod se obligavit. Si autem se totaliter in potestate alicujus ponat, ita quod nihil sibi libertatis retineat; simpliciter conditionem mutavit factus simpliciter servus. Sic ergo dum aliquis Deo vovet aliquod particulare opus, puta peregrinationem, aut jejunium, aut aliquod hujusmodi; non simpliciter conditionem, vel statum mutavit, sed secundum aliquid tantum. Si vero totam vitam suam voto Deo obligavit, ut in operibus perfectionis ei deserviat; jam simpliciter conditionem, vel statum perfectionis assumpsit. Contingit autem aliquos opera perfectionis facere non voventes, aliquos vero totam vitam suam voto obligantes ad perfectionis opera, quæ non implent. Unde patet quosdam perfectos quidem esse, qui tamen perfectionis statum non habent; aliquos verò perfectionis statum habere, sed perfectos non esse.

CAPUT XVI.

Quod esse in statu perfectionis convenit Episcopis, & religiosis.

EX his autem quæ dicta sunt supra, manifeste apparet, quibus competat in perfectionis statu esse. Dictum est enim supra, quod ad perfectionem divinæ dilectionis triplici via proceditur; scilicet abrenuntiando exterioribus bonis; relinquendo uxorem, & alias cogitationes carnales; & abnegando se ipsum vel per mortem quam pro Christo patitur, vel quia abnegat propriam voluntatem. Qui ergo ad hæc opera perfectionis totam vitam suam voto obligant Deo, manifestum est eos perfectionis statum assumere. Et quia in omni religione hæc tria voventur, manifestum est omnem religionem perfectionis statum esse. Rursus autem ostensum est, tria pertinere ad perfectionem fraternæ dilectionis, ut scilicet inimici diligantur, eisque serviatur; & ut aliquis animam suam pro fratribus ponat vel exponendo se periculis mortis, vel etiam vitam suam totaliter ordinando in utilitatem proximorum; & quod proximis spiritualia impendantur. Ad hæc autem tria manifestum est teneri Episcopos. Cum enim Ecclesiæ universam curam susceperint, in qua plerumque inveniuntur aliqui eos odientes, persequentes, & blasphemantes; necesse habent inimicis, & persequentibus dilectionis, & beneficentiæ vicem rependere: cujus exemplum in Apostolis apparet, quorum sunt Episcopi successores: in medio enim persecutorum commorantes, salutem eorum procurabant. Unde & Dominus eis mandat Matth. X. 16. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum*, ut scilicet plurimos morsus ab eis accipientes non solum non consumantur, sed & illos convertant. Et Augustinus in Lib. de sermone Domini in monte, exponens illud quod habetur Matth. V. 39. *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram*, sic dicit: „Hæc ad misericordiam pertinere hi maxime „sentiunt qui eis quos multum diligunt, serviunt, „vel pueris, vel phræneticis, á quibus multa sæpe „patiuntur; & si eorum salus illud exigat, præbent „se etiam ut plura patiantur. Docet ergo Medicus, „& Dominus animarum, ut discipuli sui eorum quo„rum saluti consulere volunt, imbecillitates æquo „animo tolerarent. Omnis namque improbitas ex „imbecillitate animi venit: quia nihil innocentius „est eo qui est in virtute perfectus." Hinc est quod Apostolus I. Corinth. IV. 12. dicit: *Maledicimur, & benedicimus; persecutionem patimur, & sustinemus; blasphemamur, & obsecramus.* Tenentur etiam Episcopi ut pro salute suorum subditorum animam suam ponant. Dicit enim Dominus Joan. X. 11. *Ego sum pastor bonus: bonus pastor animam suam ponit pro ovibus suis*: quod exponens beatus Gregorius dicit: „Au„distis, fratres charissimi, ex lectione evangelica „eruditionem vestram; audistis & periculum nos„trum:" & postea subdit: „Ostensa nobis est igi„tur de contemptu mortis via quam sequamur; ap„posita est forma cui imprimamur. Primum nobis „est exteriora nostra misericorditer ovibus ejus im„pendere; postremum vero, si necesse sit, etiam mor„tem nostram pro eis debemus ministrare:" & postea subdit: „Lupus etenim super oves venit, cum „quilibet injustus, & raptor fideles quosque, atque „humiles opprimit. Sed is qui pastor videbatur esse, „& non erat, relinquit oves, & fugit: quia dum sibi „ab eo periculum metuit, resistere ejus injustitiæ „non

„non præsumit." Ex quibus verbis patet quod de necessitate pastoralis officii est ut periculum mortis non refugiat propter gregis sibi commissi salutem. Obligatur ergo ex ipso officio sibi commisso ad hanc perfectionem dilectionis ut pro fratribus animam ponat. Similiter etiam ex officio Pontifex obligatur ad hoc quod bona spiritualia proximis administret, quasi quidam mediator inter Deum & hominem constitutus, vicem ejus agens qui est mediator Dei & hominum Jesus Christus, ut dicitur I. Timoth. II. cujus figuram Moyses gerens dicebat Deut. V. 5. *Ego sequester, & medius fui inter Deum & vos in tempore illo*: & ideo preces, & obsecrationes Deo in persona populi offert, quia ut dicitur Hebr. V. 1. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis.* Sed rursus personam Dei gerit in comparatione ad populum, dum populo quasi virtute Domini judicia, documenta, exempla, & sacramenta ministrat. Unde Apostolus dicit II. Cor. II. 10. *Ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi*: & in eaden epistola cap. XIII. 3. dicit: *An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus?* & I. Cor. IX. 11. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* Ad hujusmodi autem perfectionem Episcopi in sua ordinatione, vel consecratione se obligant, sicut & religiosi in sua professione. Unde dicit Apostolus I. ad Tim. ult. 12. *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam, in quam vocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus*, scilicet in tua ordinatione, ut Glossa ibidem exponit. Et ideo Episcopi statum perfectionis habent, sicut & religiosi. Sicut autem & humanis contractibus aliquæ solemnitates secundum humana jura adhibentur, ut contractus firmior habeatur, ita cum quadam solemnitate, & benedictione status pontificalis assumitur, & etiam religionis professio celebratur. Unde Dionysius dicit VI. cap. eccles. Hierar. de monachis loquens: *Propter quod & perfectam ipsis donavit gratiam sancta legislatio, & quadam ipsos dignata est sanctificativa invocatione.*

CAPUT XVII.

Quod status pontificalis est perfectior quam status religionis.

POsset autem alicui minus circumspecto videri quod status perfectionis religionis esset sublimior quam status pontificalis perfectionis; sicut dilectio Dei, ad cujus perfectionem ordinatur religionis status, præeminet dilectioni proximi, ad cujus perfectionem ordinatur pontificalis status; & sicut vita activa, cui Pontifices inserviunt, minor est quam vita contemplativa, ad quam religionis status ordinari videtur. Dicit enim Dionysius VI. cap. eccles. Hierar. quod *religiosos alii quidem famulos, alii autem ipsos monachos nominantes, ex Dei puro servitio & famulatu, & indivisibili, & singulari vita tamquam uniente ipsos indivisibilium sanctis convolutionibus*, idest contemplationibus, *ad deiformem unitatem, & amabilem Deo perfectionem.*

Potest etiam aliquibus videri quod status prælationis non sit perfectus, quia divitias eis possidere licet; cum tamen Dominus dicat Matth. XIX. 21. *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.*

Sed hoc dictum veritati repugnat. Dionysius enim dicit V. cap. eccles. Hierar. quod *ordo Episcoporum est perfectivus*, & in VI. cap. dicit, *ordinem monachorum esse ordinem perfectorum.* Manifestum est autem majorem perfectionem requiri ad hoc quod aliquis perfectionem aliis tribuat, quam ad hoc quod aliquis in se ipso perfectus sit; sicut majus est posse facere aliquem talem, quam esse talem, & omnis causa potior est suo effectu. Relinquitur ergo episcopalem statum majoris perfectionis esse quam sit status cujuscumque religionis.

Idem autem apparet, si quis consideret ea ad quæ utrique obligantur. Obligantur enim religiosi ad hoc quod temporalia deserant, quod castimoniam servent, & quod sub obedientia vivant: quibus multo est amplius, & difficilius pro salute aliorum vitam ponere, ad quod, ut dictum est, Episcopi obligantur. Unde manifestum est graviorem esse episcopalem obligationem obligatione religionis.

Amplius. In his ipsis ad quæ religiosi obligantur, Episcopi quodammodo obligari videntur. Tenentur enim Episcopi bona temporalia quæ habent, in necessitate suis subditis exhibere, quos pascere debent non solum verbo, & exemplo, sed etiam temporali subsidio. Unde Petro Joan. ult. ter dictum est à Domino ut ejus gregem pasceret: quod ipse retinens, alios ad hoc ipsum exhortatur dicens I. Petr. ult. 2. *Pascite, qui in vobis est, gregem Domini.* Et Gregorius dicit in auctoritate supra inducta, ex persona Episcoporum loquens: *Exteriora nostra misericorditer ovibus ejus debemus impendere*: & postea subdit: *Quis non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his datur us est animam suam?* Ipsi etiam Episcopi ad castitatem obligantur. Nam cum alios mundare debeant, ipsos præcipue convenit esse mundos. Unde Dionysius dicit III. cap. eccl. Hierar. quod purgarivos ordines oportet ex abundantia purgationis aliis tradere de propria castitate. Et quidem religiosi per votum obedientiæ se uni prælato subjiciunt; Episcopus vero servum se constituit omnium, quorum curam assumit, dum tenetur non quod suum est quærere, sed quod multis (1) prodest, ut salvi fiant, ut dicit Apostolus I. Cor. X. Unde ipse de se ipso dicit IX. cap. vers. 19. ejusdem epistolæ: *Cum liber essem ex omnibus, omnium me servum feci*: & II. Cor. IV. 5. *Non nosmetipsos prædicamus, sed Jesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Jesum.* Unde & consuetudo inolevit ut summus Pontifex se scribat servum servorum Dei. Unde patet episcopalem statum majoris perfectionis esse quam sit status religionis.

Iterum. Dionysius dicit VI. cap. eccles. Hierarchiæ, monachorum ordinatur non esse adductivum aliorum, sed in se ipso stantem in singulari, & sancta statione. Ad Episcopos autem ex obligatione voti pertinet alios ad Deum adducere. Dicit enim Gregorius super Ezech. quod nullum sacrificium est magis Deo acceptum quam zelus animarum. Ordo igitur Episcoporum perfectissimus est.

Hoc autem evidenter ostenditur ex Ecclesiæ consuetudine, per quam religiosi à suorum prælatorum obedientia absoluti, ad Episcoparus ordinem assumuntur. Quod quidem licitum non esset, nisi episcopalis status esset perfectior. Sequitur enim Ecclesia Dei Pauli sententiam, qui dicit I. ad Cor. XII. 31. *Æmulamini charismata meliora.*

(1) *Al. deest* prodest.

CA-